

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

[ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ—ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΑ—ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΗ]

ΠΕΡΙ

ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

Ἡ σιδηροδρομικὴ ἐπιχείρησις δύναται νὰ μελετηθῆ ὑπὸ τρεῖς ἐπόψεις· διότι ἢ ἀνάγεται εἰς τὴν ἀτομικὴν ἐνέργειαν διὰ μόνης τῆς δυνάμεως τοῦ συνεταιρισμοῦ, ἢ στηρίζεται εἰς τὴν βοήθειαν τῆς Πολιτείας, ἢ ἀνήκει καθόλου εἰς τὴν Κυβερνητικὴν λεγομένην βιομηχανίαν.

Α΄.—Τὸ πρῶτον σύστημα ὑποθέτει ἀφθονίαν κεφαλαίων, ἐπιχειρηματικὸν πνεῦμα καὶ ἰδιότυπὸν τινα ἀνεξαρτησίαν πολιτικῆς ἀνατροφῆς εἰς ἄρμονικὸν καὶ ὕπατον βαθμὸν ἀνεπτυγμένα. Ἐπειδὴ ἡ κοινωνικὴ αὕτη κατάστασις ἀπαντᾶται ἐξόχως ἐν Ἀγγλίᾳ, ἐπόμενον ἦτο νὰ ριζοβολήσῃ ἐν αὐτῇ τὸ σύστημα τῆς ὅσον ἔνεστι μικροτέρας συμμετοχῆς τῆς Κυβερνήσεως εἰς τὰ ἔργα τῆς βιομηχανίας. Δὲν εἶναι ἰδιαιτέρον προσὸν τῆς πολιτικῆς ἐλευθερίας τὸ οἰκονομικὸν τοῦτο φαινόμενον. Ἡδημοκρατία εἶναι βεβαίως ὁ κυριώτερος τῆς ἐλευθερίας τύπος, καὶ ἐν τούτοις ἐν Ἀμερικῇ ἐπὶ τῶν σιδηροδρομικῶν ἐπιχειρήσεων ἡ συμμετοχὴ τῆς Κυβερνήσεως θεωρεῖται πολλάκις ἀναπόφευκτος. Καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ δὲ, ὅσα προβαίνει τὸ δημοκρατικὸν πνεῦμα ἐπὶ τῶν ἡμερῶν ἡμῶν, τόσον ἡ μηχανὴ τῆς Πολιτείας εὐρύνει τὸν κύκλον τῆς ἐνεργείας αὐτῆς. Οὐδὲ διδάσκεται σήμερον ἐκεῖ εἰς τόσον ἀπόλυτον βαθμὸν, ὡς ἄλλοτε, ἡ θεωρία τῆς περὶ τῆς ὁ λόγος Κυβερνητικῆς ἀποχῆς.

Ὅπως δὲ ἐπὶ τῶν σιδηροδρομικῶν ἐπιχειρήσεων ὁ κανὼν τῆς ἀτομικῆς ἐνεργείας δὲν ἔχει πολλὰς ἐν Ἀγγλίᾳ ἐξαιρέσεις. Διὰ τὴν εἰσαγωγὴν τῆς σιδηροδρομικῆς βιομηχανίας ἐν Ἰνδία ἡ Ἀγγλικὴ Κυβέρνησις εἶχεν ἐξασφαλίσαι

εις τούς κεφαλαιούχους τὸν τόκον· ἀλλ' εὐθὺς μετ' ὀλίγον ἀπεμακρύνθη τῆς παρεκβάσεως ταύτης, διότι τὸ περιττὸν αὐτῆς δὲν ἐβράδυνε νὰ ἀποδειχθῆ. Καὶ κατὰ τὸ 1837 ἡ Ἀγγλικὴ Κυβέρνησις, δαπανήσασα ἐν Ἰρλανδίᾳ εἰς διαφόρους σιδηροδρομικὰς μελέτας, ἐπεδείξατο τὴν ἐπιθυμίαν, ἵνα προχωρήσῃ εἰς βοήθειαν τῆς ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ σιδηροδρομικῆς βιομηχανίας· ἀλλὰ τὸ δημόσιον πνεῦμα ἀντετάχθη διὰ τῆς σαφηνείας, ὥστε ἡ ἀπόπειρα ἔμεινεν ἀπλῶς ἐν σχεδίῳ.

Ὅλαι αἱ περὶ σιδηροδρόμων προτάσεις, ὅλαι αἱ ἐπὶ τῶν τόπων σχετικαὶ μελέται καὶ αἱ οικονομικαὶ παντὸς εἶδους ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς βιομηχανίας πληροφορίαι συγκεντρῶνται ἐν Ἀγγλίᾳ ἐντὸς τοῦ ἐπὶ τούτῳ εἰδικοῦ τμήματος τοῦ Γραφείου τοῦ Ἐμπορίου (board of trade), τοῦ ὁποίου ὁ πρόεδρος ἀποτελεῖ μέρος τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου. Τὸ σιδηροδρομικὸν τοῦτο τμήμα τῆς Κυβερνήσεως ἐτοιμάζει τὰ νομοσχέδια, διότι ἐν Ἀγγλίᾳ τὸ δικαίωμα τῆς κατασκευῆς σιδηροδρόμων παραχωρεῖται ὑπὸ τοῦ Κοινοβουλίου. Κατὰ τὸ 1863 εἶχον συγκεντρωθῆ ἐν τῷ Γραφείῳ τοῦ Ἐμπορίου 262 αἰτήσεις περὶ παραχωρήσεως σιδηροδρόμων ἐκτάσεως 3 χιλ. περίπου μιλίων. Μέχρι δὲ τοῦ 1863 εἶχεν ἐγκρίνει τὸ Κοινοβούλιον τοιαύτας ἐπιχειρήσεις μέχρις ὀλίκοῦ κεφαλαίου 12 504 059 479 δρ.

Ἐκτὸς τῆς ὑπὸ τὴν ἐποψίν τῆς ἀσφαλείας καὶ τῶν οικονομικῶν ἐν γένει ὄρων ἐξελέγξεως καὶ διαμορφώσεως τῶν σιδηροδρομικῶν σχεδίων, οἱ ἐπικυροῦντες αὐτὰ νόμοι περιλαμβάνουσι πάντοτε τὴν ρήτραν, ὅτι δὲν συγχωρεῖται εἰς τὰς σιδηροδρομικὰς ἐταιρίας νὰ δανειζῶνται ἐπὶ ὑποθήκῃ τοῦ σιδηροδρόμου ἄνω τοῦ τρίτου τοῦ κεφαλαίου των καὶ πρὶν ἢ τοῦτο κατὰ τὸ ἥμισυ τοῦλάχιστον δαπανηθῆ καὶ ὅτι, ἐὰν ἐντὸς πέντε ἐτῶν δὲν παραδοθῆ ὁ σιδηρόδρομος εἰς τὴν χρῆσιν τοῦ κοινοῦ, ὑποχρεοῦται ἡ ἐταιρία εἰς τὴν καθ' ἑκάστην πληρωμὴν 1387 δραχμῶν, ἐκτὸς ἀνωτέρας βίας, βεβαιουμένης ὑπὸ τοῦ Γραφείου τοῦ Ἐμπορίου. Κατὰ τὰ λοιπὰ οὐδεμία ὑποχρέωσις, εἴτε ἐκ μέρους τῆς Κυβερνή-

σεως πρὸς τὰς ἐταιρίας, εἴτε ἐκ μέρους τούτων πρὸς τὴν Κυβέρνησιν. Ὅλος δὲ ὁ διοικητικὸς ἐπὶ τῶν σιδηροδρόμων μηχανισμὸς λειτουργεῖ διὰ τριῶν ἐπιθεωρητῶν, οἵτινες ὑπὸ τὰς ὁδηγίας τοῦ Γραφείου τοῦ Ἐμπορίου ἐπιθεωροῦσι τὰς ὁδοὺς, πρὶν ἢ τεθῶσι εἰς ἐνέργειαν, ἐξελέγχουσι τὰς περιστάσεις τῶν κατὰ τοὺς σιδηροδρόμους δυστυχημάτων καὶ ἐπιτηροῦσιν ἐν γένει τὴν ἐκτέλεσιν τῶν σχετικῶν τοῦ Κοινοβουλίου ἀποφάσεων, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἀξιοσημείωτος εἶναι ἡ τῆς 9 Αὐγούστου 1844, ἣτις ὑπὲρ τοῦ πένητος λαοῦ διέταξεν ἰδιαιτέρας σιδηροδρομίας εἰς μετριωτέρας τῶν ἄλλων τιμὰς.

Αἱ παραχωρήσεις τῶν Ἀγγλικῶν σιδηροδρόμων δίδονται ἐπὶ τὸ διηνεκές. Μόνον, καθ' ἣν περίπτωσιν μετὰ εἴκοσι καὶ ἐν ἔτος ἀπὸ τῆς πρώτης τοῦ σιδηροδρόμου κυκλοφορίας παρέξει αὐτὴ καθαρὸν εἰσόδημα πλεόν τῶν 10 τοῖς 0| ἐπὶ τοῦ μετοχικοῦ τῆς ἐταιρίας κεφαλαίου, δύναται ἡ Κυβέρνησις νὰ ἀγοράσῃ παρὰ τῆς ἐταιρίας τὸν σιδηρόδρομον, ἐκτὸς ἂν αὐτὴ προτιμᾷ τὴν ὑποτίμησιν τῶν ἀγωγίων τῆς. Ἐν περιπτώσει ἀγορᾶς ἡ Κυβέρνησις μεταπωλεῖ εἰς ἄλλην ἐταιρίαν τὸν σιδηρόδρομον καὶ κατορθοῖ τοιοῦτοτρόπως τὴν μετρίασιν τοῦ ἀρχικοῦ τιμολογίου. Ὡστε ἡ μεσολάβησις τῆς Κυβερνήσεως ἔχει τὸν χαρακτήρα οὐχὶ τῆς βιομηχανίας, ἀλλὰ τὸν τοῦ κοινοῦ ἀπλῶς συμφέροντος.

Τὸ Ἀγγλικὸν σύστημα δίδει τὴν μείζονα ἔντασιν ἐπὶ τῆς δυνάμεως τοῦ συναγωνισμοῦ. Ὁ Ἀγγλικὸς σιδηρόδρομος εἶναι ὡς πᾶν ἄλλο βιομηχανικὸν κατάστημα ὑπὸ τὴν ζωογόνον τῆς ἐλευθερίας ἀτμοσφαίραν. Τὸ μονοπώλιον εἰς τὰς βιομηχανικὰς ἐπιχειρήσεις θέτει εἰς ἀμφιβολίαν, ἂν αὐταὶ ἐπενεθῆσαν διὰ τὸ κοινόν, ἢ ἂν τοῦτο ἐπλάσθη δι' ἐκείνας. Νυχθημερὸν ὁ ἐν Λονδίῳ σταθμὸς τοῦ σιδηροδρόμου Great Northern παραλαμβάνει, ἀποστέλλει καὶ παραδίδει πραγματείας. Τὰ σιτηρὰ τοῦ Averdeen, διατρέχοντα 899 χιλιόμετρα, λέγει ὁ Moussette, μεταφέρονται εἰς Λονδίνον ἐν ταῖς χερσὶ τοῦ λήπτου 39 ὥρας ἀφ' ἧς ἐχωρίσθησαν ἐκ τῶν ἀποθηκῶν τοῦ ἀποστολέως, ἐνῶ μέχρις ἔτι τοῦ 1862 (Fran-

queville Ἀγγλικοὶ Θεσμοὶ σελ. 362) πολλάκις οἱ ὑπὸ τὴν Κυβερνητικὴν κηδεμονείαν Γαλλικοὶ σιδηροδρόμοι ἀπήτησαν κανονικῶς ἑνὸς μηνὸς χρόνον εἰς μεταβίβασιν ἀπὸ τῶν ἀρκτηκῶν τῆς χώρας μερῶν πρὸς τὰ μεσημβρινά. Ὁ ἀριθμὸς τῶν κατὰ τὸ 1862 ὑπὸ τῶν Ἀγγλικῶν σιδηροδρόμων μεταβιβάσθέντων ἀνθρώπων εἶναι ἐπίσης ἐνδεικτικὸς, διότι ἀνέρχεται εἰς 180 421 071, ἤτοι διὰ τὴν ἀθέσιν $12 \frac{1}{2}$ τοῖς $\%_0$, διὰ τὴν β' 28 $\frac{1}{2}$ τοῖς $\%_0$ καὶ διὰ τὴν γ' 45 τοῖς $\%_0$. Τὰ ἐντεῦθεν εἰσοδήματα τῶν Ἀγγλικῶν ἐταιριῶν ἀνέρχονται εἰς 386 057 183 δρ. ἐξ ὧν διὰ τὴν ἀθέσιν ἀναλογουῖσι 27.10, διὰ τὴν β' 32.68 καὶ διὰ τὴν γ' 37.73. Ἐὰν προσθέσωμεν καὶ τὰ ἐκ τῶν πραγματειῶν εἰσοδήματα τοῦ Ἀγγλικοῦ σιδηροδρόμου, ἡ ἐν ἔτει 1862 ὀλικὴ εἴσπραξις αὐτῶν ἀναβαίνει εἰς 808 317 484 δρ. Ποῖα εἶναι τὰ ὄρια τοῦ ἐν τῇ κολοσαία ταύτῃ ποσότητι καθαροῦ καὶ ἀκαθαρίστου εἰσοδήματος; Ἐνῶ μέχρι τέλους 1862 ἡ καταβληθεῖσα ὀλικὴ εἰς κατασκευὴν τῶν Ἀγγλικῶν σιδηροδρόμων δαπάνη ἀνῆρχετο εἰς 10 689 811 654 δραχμάς, πρέπει νὰ ὑπολογισθῇ καὶ ἡ διὰ τὴν καθόλου σιδηροδρομικὴν καλλιέργειαν καταβληθεῖσα ἐνιαύσιος δαπάνη. Ἐὰν ὅμως κρίνωμεν ἐκ τῆς ἐν πολλαῖς περιόδοις πολὺ ὑπὸ τὸ ἄρτιον ἐν τῇ πιστωτικῇ ἀγορᾷ κυκλοφορίας τῶν μετοχῶν τῶν πλείστων Ἀγγλικῶν σιδηροδρόμων, πρέπει βεβαίως νὰ δεχθῶμεν, ὅτι ὁ συναγωνισμὸς δὲν εἶναι πάντοτε ἐξίσου εὐεργετικὸς καὶ πρὸς τοὺς καταναλωτὰς καὶ πρὸς τοὺς παραγωγούς. Ἐν τούτοις τὰ ἐκ τῆς ὑποτιμήσεως ταύτης μαρτυρούμενα μικρὰ κατ' ἀναλογίαν κέρδη δὲν πρέπει νὰ ριφθῶσιν ὅλα εἰς βᾶρος τοῦ συναγωνισμοῦ, διότι παροιμιώδης εἶναι ἡ τάσις τῶν Ἀγγλικῶν ἐπιχειρήσεων πρὸς τὰς μεγάλας δαπάνας. Ἐνῶ π. χ. ἐν Ἀμερικῇ ὁ σιδηροδρόμος τῆς Charleston μεθ' ὅλου τοῦ ὕλικου αὐτοῦ ἀνέβη εἰς 30 410 δρ. κατὰ χιλιόμετρον, διὰ τὸν ἐν Ἀγγλίᾳ σιδηροδρόμον μεταξὺ Bolton καὶ Bury ἐδαπανήθησαν 1 199 577 δρ. κατὰ χιλιόμετρον. Μόνον διὰ τὰς δαπάνας τῆς νομοθετικῆς ἐξελέγξεως οἱ Ἀγγλικοὶ σιδηροδρόμοι καταβάλλουσι 95 126—416 250 δρ.!

Β'.—Τὸ σύστημα τῆς Κυβερνητικῆς ἐπὶ τῶν σιδηροδρόμων ἀρρωγῆς ἀναφαίνεται πρὸ πάντων ἐν ταῖς χώραις ἐκεῖναις, καθ' ἃς ἡ ἔννοια τῆς Πολιτείας παρίσταται ὡς ὁ κατ' ἐξοχὴν κοινωνικὸς μοχλός. Τοιαύτη ἔννοια συμβιβάζεται καὶ πρὸς τὸν ἀπολυτισμὸν καὶ πρὸς τὴν δημοκρατίαν, ἐξασθενεῖ δὲ ἐπαισθητῶς ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τῆς μέσης τάξεως, ἣτις ἀποτελεῖ τὸ κατ' ἐξοχὴν σχολεῖον τῆς αὐτοδιοικήσεως.

Αἱ μέθοδοι, τὰς ὁποίας τίθησιν εἰς ἐνέργειαν τὸ σύστημα τῆς Κυβερνητικῆς ἐπὶ τῶν σιδηροδρόμων ἀρρωγῆς, εἶναι πολλαὶ καὶ διάφοροι. Αἱ ἐπόμεναι ἀνήκουσιν εἰς τὰς σημαντικωτέρας.

ἀ. Δωρεαί. — Ἀποθνήσκων ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσίας Γουλιέλμος ὁ Γ' ἐκληροδότησε 4 162 500 δρ. πρὸς τὴν ἐταιρίαν ἐκείνην, ἣτις ἤθελε συνδέσει διὰ σιδηροδρόμου τὸ Βερολίνον μετὰ τοῦ Ῥήνου. Τὰ ἀποτελέσματα τοιούτων διανοημάτων εὖρον τὸν γνωστὸν ἐν ἔτει 1870 θρίαμβον.

Καὶ ἐν Αὐστρίᾳ καὶ ἐν Γαλλίᾳ πολλάκις αἱ κυβερνήσεις ἤρχισαν τὴν κατασκευὴν σιδηροδρόμων, ἵνα εὐθὺς κατόπιν δωρήσωσιν αὐτοὺς εἰς ἐταιρίας, ἐνθαρρυνόμενας οὕτως ἐκ τῆς προόδου τῆς ἐργασίας καὶ ἐκ τῆς δωρεᾶς αὐτῆς. Ἐπὶ τοῦ ὅλου πρέπει ἰδιαιτέρως νὰ ὑπολογισθῶσιν αἱ χρηματικαὶ τῶν ἐθνῶν δωρεαὶ εἰς εὐδῶσιν τῶν μεγάλων ἐν αὐτοῖς ἔργων. Οὕτω μέχρι τῆς 1 Ἰανουαρίου 1856 εἶχε δωρήσει ἡ Γαλλικὴ κυβέρνησις 1034 περίπου ἑκατομμύρια δραχμῶν πρὸς τὰς σιδηροδρομικὰς τοῦ τόπου ἐπιχειρήσεις. Ἐν γένει ἡ μέθοδος τῆς διὰ χρηματικῶν δωρεῶν ἐμψυχώσεως τῆς βιομηχανίας δὲν ἔλαβε παρ' ἡμῖν μεγάλην ἀνάπτυξιν. Ἐὰν ἐξαιρέσωμεν, ὡς ἐν παραδείγματι, τὸν νόμον ΦΛΔ' τῆς 25 Μαΐου 1859, ὅστις ἐδωρήσατο εἰς τὴν ἐν Καλάμαις μεταξοῦφαντικὴν τῆς μονῆς τοῦ Ἀγίου Κωνσταντίνου τὸ τρίτον τοῦ εἰσοδήματος μοναστηριακῶν τινων κτημάτων, ἐν τοῖς τελευταίοις μόνον χρόνοις τὸ σύστημα τῆς διὰ χρηματικῶν δωρεῶν ὑποστηρίξεως τῆς σιδηροδρομικῆς βιομηχανίας ἤρχισε παρ' ἡμῖν σπουδαίως νὰ μελετᾶται. Κα-

τόπιν θέλομεν ἰδεῖ κατὰ πόσον ἡ μέθοδος αὕτη συμβιβάζεται πρὸς τὴν καθόλου οἰκονομικὴν ἐπὶ τοιούτων ἔργων ἀρμονίαν.

Εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ἐθνικῶν δωρεῶν κατατάσσονται καὶ τὰ διάφορα προκαταρκτικὰ ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς συγκοινωνίας ἔργα, τὰ ὁποῖα κυβερνήσεις, διαθέτουσαι καλῶς ὠργανισμένον σῶμα μηχανικῶν, ἐπιχειροῦσι πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς διὰ τῆς προσφορᾶς αὐτῶν ἐνθαρρύνσεως τῶν σιδηροδρομικῶν ἐπιχειρήσεων. Ἡ προσφορὰ δὲ γαιῶν ἐθνικῶν, κειμένων ἐπὶ τῆς διαβάσεως τῶν σιδηροδρομικῶν γραμμῶν, πάντοτε ἐθεωρήθη ὡς ὀρθῶς ἐννοουμένη βοήθεια εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἀτμοκινήτου ἐν τῇ γῶρᾳ συγκοινωνίας. Ἐπίσης τὰ παρακείμενα ἐθνικὰ δάση τοῦ αὐτοῦ μετέχουσι χαρακτηριστήρος.

Ἡ ἀτέλεια τῶν ἔξωθεν εἰσαγομένων ὑλικῶν, τοῦ σιδήρου π. χ. καὶ τῶν μηχανῶν, ἀποτελεῖ ἰδιαίτερον καὶ περισπούδαστον ἐπὶ τοῦ προκειμένου θέμα. Ὑπολογιζομένου συνήθως εἰς 200 χιλιογράμμα τοῦ βάρους τοῦ σιδήρου καθ' ἕκαστον μέτρον τῆς σιδηρᾶς ὁδοῦ, ἔπεται ὅτι διὰ τὸν ἀπὸ Ἀθηνῶν εἰς Πειραιᾶ σιδηρόδρομον, ἐκτάσεως ὄντα 8,000 μέτρων, ἐδαπανήθησαν 1 600 000 χιλιογράμμα σιδήρου, ἤτοι ὀκτάδες 1 248 000, τῶν ὁποίων ὁ τελωνιακὸς φόρος, ἀναβιβαζόμενος πρὸς 7 λεπτά τὴν ὀκτᾶν εἰς δρ. 87 360, δὲν ἦτο τῇ ἀληθείᾳ μικρὰ βοήθεια. Εἰς τὴν μέθοδον τῆς ἀτελείας ταύτης ὑπάγεται καὶ ἡ ἀπαλλαγὴ τῶν σιδηροδρομικῶν ἐπιχειρήσεων τῶν ἐπὶ τῶν λοιπῶν βιομηχανικῶν ἐπιζομένων βαρῶν, καθὼς π. χ. τοῦ ἐπαγγελματικοῦ καὶ τοῦ ἐπὶ τῶν θέσεων τῶν ἀμαξῶν φόρου.

β'. Συμμετοχὴ τῆς Κυβερνήσεως εἰς τὴν ἐπιχείρησιν. — Ἡ μέθοδος αὕτη ἐτέθη πρὸ πάντων εἰς εὐρείαν ἐνέργειαν ἐν ταῖς μεσημβριναῖς πολιτεαῖς τῆς μεγάλης δημοκρατίας τῆς Ἀμερικῆς. Ἐν Βιργινίᾳ εἶχε καθιερωθῆ ὡς ἀξίωμα, ὅτι εἰς πᾶσαν σπουδαίαν ἐπιχείρησιν ἔπρεπε τὸ Κράτος νὰ καθίσταται μέτοχος εἰς τὰ δύο πέμπτα καὶ ἐνίοτε εἰς μῆζον ἐτι ποσόν. Πλεῖστοι σιδηρόδρομοι ἐν Ἀμερικῇ ὀφείλονται

εἰς τὴν ὑποστήριξιν ταύτην τῶν Κυβερνήσεων. Ἡ μέθοδος δὲν εἶναι ἄγνωστος παρ' ἡμῖν, ἐὰν κρίνωμεν ἐκ τῆς συμμετοχῆς τῆς Κυβερνήσεως εἰς τὰς ἐταιρίας τῆς Ἑλλ. Οἰνοποιίας καὶ Ἑλλ. Ἀτμοπλοίας. Πόθεν προέρχεται, ὅτι δὲν ἐδυνήθη αὕτη νὰ στερεώσῃ τὰς ἐπιχειρήσεις ταύτας;

γ'. Ὁργανισμὸς λαχείων ὑπὲρ τῶν σιδηροδρομικῶν ἐπιχειρήσεων. — Ἡ μέθοδος αὕτη στηρίζεται εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς πρὸς τὸν πλοῦτον τῆς τύχης ἰδιαιτέρας τοῦ ἀνθρώπου ἀδυναμίας, χάριν σκοποῦ κοινῶς ὠφελίμου. Πόσον ἡ καλλιέργεια αὕτη μετέχει ἀνθηκότητος, εἶναι ἀνεπίδεκτον ἀμφισβήτησεως. Ἡ μέθοδος λοιπὸν ἔχει τι Ἰησουϊτικόν, διότι ὁ σκοπὸς ἀγιάζει τὰ μέσα.

Ἐποχομένη ἡ ἐπιχείρησις μεγάλους λαχνούς εἰς ὀλιγίστους εὐτυχεῖς, κερδίζει αὐτῇ τῶν ἀτυχῶν μυριάδων τὰς εἰσφοράς. Ἐν τούτοις διαδίδεται ἡ λατρεία τῆς τύχης καὶ ὁ ἠθικὸς κόσμος κλονίζεται δι' αὐτῆς, συμπαρασύρων καὶ τὸν οἰκονομικὸν καὶ τὸν πολιτικόν. Ἐὰν ἐν τῷ μεταξὺ παράγῃται ἔργον ἐθνικῆς ἀνάγκης, ἡ δικαιολογία αὕτη ἐπαυξάνει τὸν κίνδυνον. Τοιουτοτρόπως τὸ διάταγμα τῆς 28 Ὀκτωβρίου 1836, ἐπιτρέπον (ἄρθρ. 2 καὶ 3) τὰ λαχεῖα ὅταν πρόκειται περὶ κοινωφελούς τινος σκοποῦ ἢ διὰ πρόδον βιομηχανικοῦ τινος κλάδου» δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς διδάσκαλος τῆς ὑπὸ ἐξέτασιν μεθόδου. Ἦδη προκειμένου περὶ ἀρχαιοτήτων ἐφηρμόσθη εἰς τρόπον, ὅστις θὰ ἐπρόξενει ἐκπληξιν εἰς ἐκείνους, τῶν ὁποίων τὰ ἔργα ἐπρόκειτο νὰ ἀνακαλυφθῶσι διὰ τὴν ἐκπολιτιστικὴν αὐτῶν ἀξίαν. Τὸ δάνειον τῶν 6 000 000 εἰς τὴν αὐτὴν κατηγορίαν ὑπάγεται. Προτιμῶ ἐν τούτοις τὴν πολιτείαν τῆς Πενσυλβανίας, ὅταν ἐν ἔτει 1833 ἐδίωκε τὸ λαχεῖον ἐκτὸς τῶν ὀρίων τῆς γῶρας αὐτῆς.

δ'. Ὑπόσχεσις τῆς Κυβερνήσεως περὶ ἐξαγορᾶς τοῦ σιδηροδρόμου. — Ἡ μέθοδος αὕτη ἀνεπτύχθη ἰδιαιτέρως ἐν Αὐστρίᾳ, ὑποθέτει δὲ τὴν περίπτωσιν, καθ' ἣν μετὰ διετῆ δοκιμασίαν ἡ σιδηροδρομικὴ ἐταιρία κρίνεται ἐπιζήμιον τὴν ἐξακολούθησιν τῆς ἐπιχειρήσεως. Τότε ἡ Κυβέρνησις ἀναδέχε-

ται, ἵνα, καταβάλλουσα τὰ ὑπὸ τῆς ἐταιρίας δαπανηθέντα, ὑπείσθη εἰς τὴν θέσιν τῆς. Ἐν Αὐστρία ὁ τρόπος τῆς καταβολῆς ἐκανόνισθη δι' ἐκδόσεως ἐθνικῶν ὁμολογιῶν.

ε. Δανεισμός τῆς ἐθνικῆς πίστεως πρὸς τὴν σιδηροδρομικὴν ἐπιχείρησιν. — Ἡ θεωρία τοῦ Law, ὅτι τὰ ἔθνη ἔπρεπε μᾶλλον νὰ δανείζωσι τὴν πίστιν ἢ νὰ δανείζωνται αὐτήν, ἀποτελεῖ τὴν βᾶσιν τῆς μεθόδου ταύτης, τῆς ὁποίας ἡ ἐφαρμογὴ ἔσχε μεγάλην ἀνάπτυξιν, τὸ πρῶτον μὲν ἐν Ἀμερικῇ, ὡς ἐν Ῥωσίᾳ. Ἴδου εἰς τί συνίσταται αὕτη. Ἡ Κυβέρνησις ἐκδίδει διὰ λογαριασμὸν τῶν σιδηροδρομικῶν ἐπιχειρήσεων δεδομένον ἀριθμὸν ὁμολογιῶν, παραδίδουσα αὐτὰς πρὸς τὰς σιδηροδρομικὰς ἐταιρίας, αἵτινες, ἐπιμελούμεναι τὴν πραγματοποίησιν των, μεταχειρίζονται τὰ ἐντεῦθεν ποριζόμενα χρήματα εἰς ἐξακολούθησιν τῶν ἐργασιῶν αὐτῶν. Ἡ κυβέρνησις ἀναδεχομένη τὴν ἐν περιπτώσει καθυστερήσεως τῶν ἐταιριῶν πληρωμὴν τῶν τόκων τῶν ὁμολογιῶν τῆς, ἐπιφυλάσσει τὴν κατόπιν ἱκανοποίησιν ἑαυτῆς. Αἱ κατὰ τὸ 1870, 1871 καὶ 1872 γενόμεναι ὑπὸ τῆς Ῥωσικῆς Κυβερνήσεως ἐν Λονδίῳ καὶ ἐν Παρισίοις μεγάλαι ἐκδόσεις ὁμολογιῶν ἐθνικοῦ δανείου ὀφείλονται εἰς τοιαύτην αἰτίαν, τὴν σιδηροδρομικὴν τούτέστι διὰ τῆς ἐν λόγῳ μεθόδου ἔνωσιν τῶν ἀπεράντων αὐτῆς χωρῶν. Τὸ προῖον τῶν Ῥωσικῶν ὁμολογιῶν διανέμεται μεταξὺ τῶν διαφόρων σιδηροδρομικῶν ἐπιχειρήσεων ἀναλόγως τῆς προόδου τῶν γραμμῶν ἐκάστης. Ἐὰν τὸ ὀλικὸν ἐντεῦθεν βᾶρος τοῦ δημοσίου τῆς Ῥωσσίας ὀθσαυροῦ ἀναβαίνει κατ' ἔτος εἰς 12 ἑκατομ. ρουβλίων, τὰ εἰσοδήματα ἐν τούτοις τῶν σιδηροδρομικῶν ἐταιριῶν ἀξάνουσιν ἐπαισθητῶς κατ' ἔτος καὶ τινες μάλιστα μεταξὺ αὐτῶν δὲν καταφεύγουσι πλέον εἰς τὴν Κυβερνητικὴν βοήθειαν. Μέχρι τοῦδε ἡ ἔκτασις τῶν Ῥωσικῶν σιδηροδρομῶν ὑπολογίζεται εἰς 16 000 χιλιόμετρα, ἐπαυξάνεται δὲ ἐνιαυσίως κατὰ 4000-2000. — Ἴνα ἐννοήσῃ ἕκαστος τὴν ἔκτασιν τῆς μεθόδου ταύτης ἀρκεῖ τὸ παράδειγμα τοῦ ἐν Massachusetts δυτικοῦ σιδηροδρόμου τῆς Boston. Ἐπὶ ὀλικῆς αὐτοῦ ἀξίας 34 410 000 δρ. ἡ μέθοδος

τοῦ δανεισμοῦ τῆς ἐθνικῆς πίστεως προσήνεγκε τὰ 23 709 600!

ς'. Δάνεια εἰς χρήματα ἐκ μέρους τῶν Κυβερνήσεων πρὸς τὰς σιδηροδρομικὰς ἐπιχειρήσεις. — Ἐνῶ ἐν τῇ πιστωτικῇ ἀγορᾷ ὁ τόκος εἶναι βαρύτερος τοῦ ὅσου δύναται νὰ ὑποφέρῃ βιομηχανία, τῆς ὁποίας ἡ κυρία δύναμις ὀφείλεται εἰς τῶν κεφαλαίων τὴν μεγάλην ποσότητα, αἱ κυβερνήσεις παμπροβαίνουσιν, ἵνα δανείσωσιν ἐπὶ μετριωτέρῳ τόκῳ. Πλεῖστοι σιδηροδρόμοι ἐν τῇ Ἠπειρωτικῇ Εὐρώπῃ ὀφείλωνται εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τῆς μεθόδου ταύτης. Τοιουτοτρόπως ὁ μεταξὺ Bâle καὶ Strasbourg Γαλλικὸς σιδηροδρόμος ἐδανείσθη παρὰ τῆς Κυβερνήσεως 14 περίπου ἑκατομμύρια δραχμῶν 3 τοῖς $\frac{1}{10}$ καὶ ἐπὶ τῇ συμφωνίᾳ μάλιστα, ἵνα ὁ τόκος οὗτος πληρῶνῃται εἰς περίπτωσιν, καθ' ἣν μένει ἐκ τοῦ εἰσοδήματος τῆς ἐπιχειρήσεως 4 τοῖς $\frac{1}{10}$ διὰ τοὺς μετόχους. Μέχρι τῆς 4 Ἰανουαρίου 1856 εἶχε δανείσει ἡ Γαλλικὴ Κυβέρνησις εἰς σιδηροδρομικὰς ἐπιχειρήσεις 346 περίπου ἑκατομμύρια δραχμῶν. Ἐν γένει ἡ μέθοδος τῶν πρὸς τὴν βιομηχανίαν ἐθνικῶν δανείων δὲν εἶναι ἄγνωστος παρ' ἡμῖν, ὡς μαρτυρεῖ π. χ. ὁ νόμος PMA' τῆς 12 Αὐγούστου 1849, ἐπιτρέπων δάνειον πρὸς ἐνθάρρυνσιν τῆς μεταξοφαντικῆς.

ζ'. Ἐγγυήσεις τῆς Κυβερνήσεως πρὸς τοὺς μετόχους τῶν σιδηροδρομικῶν ἐπιχειρήσεων. — Ἡ μέθοδος αὕτη ἔχει πολλὴν συγγένειαν πρὸς τὴν προεξετασθεῖσαν τοῦ δανεισμοῦ τῆς ἐθνικῆς πίστεως· συνίσταται δὲ εἰς τὴν ἐξασφάλισιν καθαροῦ ἐν τῇ ἐπιχειρήσει εἰσοδήματος, ὀριζομένου κατ' ἐλάχιστον ὄρον. Χρησιμεύει ἐπίσης καὶ πρὸς εὔρεσιν δανείων ὑπὲρ τῆς ἐπιχειρήσεως, ὅταν ἡ Κυβέρνησις ἐξασφαλίζει εἰς ταῦτα τὸν κατ' ἐλάχιστον ὄρον τόκον. Ἡ κυριωτέρα ἐν τούτοις καὶ γενικωτέρα χρῆσις τῆς μεθόδου ταύτης ἀποβλέπει ἰδίως τὸ μέρος τῶν μετοχῶν τῆς ἐπιχειρήσεως, ἐν τῷ ποσῷ τοῦ ὁποίου δύναται νὰ ἐννοηθῇ καὶ πολλοστμηόριον εἰς ἀπόσβεισιν τοῦ μετοχικοῦ κεφαλαίου διὰ τοῦ χρεωλυτικοῦ συστήματος. Ἐὰν ἡ ἐπιχείρησις δὲν παρέχῃ καθαρὸν εἰσόδημα μέχρι τοῦ ἐγγυηθέντος ἐλαχίστου ὄρου, ἡ Κυβέρ-

νησις ἀναδέχεται τὴν συμπλήρωσιν αὐτοῦ. Ἐὰν ἡ ἐπιχείρησις δὲν παρέχῃ παντελῶς τοιοῦτον, ἡ Κυβέρνησις πληρόνει ὀλόκληρον τὴν ἐγγύησίν της. Ἐὰν ἡ ἐπιχείρησις οὐδὲ εἰς τὰς δαπάνας τῆς συντηρήσεώς της ἐπαρκῆ, ἡ κυβερνητικὴ ἐξασφάλισις περιλαμβάνει ἀναγκαιῶς καὶ ταύτας, διότι ἵνα ὑπάρξῃ καθαρὸν εἰσόδημα ἀπαιτοῦνται δαπάναι, ἡ δὲ Κυβέρνησις, ἐγγυωμένη ἐκεῖνο, ἀναδέχεται ἐν περιστάσει καὶ ταύτας. Ἐκαστος λοιπὸν ἐννοεῖ κατὰ πόσον ἐν τῇ ὑπὸ ἐξέτασιν μεθόδῳ ἀναπόφευκτος εἶναι ἡ ἀδιάρλιπτος τῆς Κυβερνήσεως προσοχὴ ἀπὸ τῆς πρώτης περὶ σιδηροδρόμου ἀποφάσεως, ἵνα ἡ αὐτὴ σύμφωνος πρὸς τοὺς οικονομικοὺς ὅρους τῆς ἐν τῷ μέλλοντι σιδηροδρομικῆς ἀναπτύξεως, (ἐξ οὐπερ προϋποτίθενται μελέται τοῦ ἐδάφους, τῶν περιοίκων χωρῶν καὶ ἐν γένει τῆς ἐνώσεως τῶν μεγάλων τοῦ ἔθνους συμφερόντων,) μέχρι τῶν λεπτομερειῶν τῆς διαχειρήσεως, ἵνα μὴ εἰς μάταια καὶ πολυδάπανα ἐκτραπῶσιν αὐται. Πρέπει ἐν τούτοις νὰ παρατηρηθῇ ἀμέσως, ὅτι οὐδεμία μέχρι τοῦδε σιδηροδρομικὴ ἐπιχείρησις καθυστέρησε τῶν διὰ τὰς δαπάνας τῆς συντηρήσεώς της ἀναγκαιῶν εἰσπράξεων καὶ ὅτι ὁ ὑπερβολικὸς φόβος ἐκ τῆς ἐπόψεως ταύτης εἶναι ἀδικαιολόγητος, ὡς θέλει προκύψει ἐκ τῆς ὅλης ἀναπτύξεως τῆς ἐν λόγῳ μεθόδου, τῆς ὁποίας ἡ ἀξία περιστρέφεται οὕτως εἰς μόνον τὸ καθαρὸν εἰσόδημα.

Διττῶς λειτουργεῖ ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἡ μέθοδος· ἡ ἢ Κυβέρνησις ἀμέσως παρεμβαίνει διὰ τῆς καταβολῆς τοῦ ἐλλείματος εἰς τὸ ταμεῖον τῆς ἐταιρίας, ὅτε ἡ Κυβέρνησις καθίσταται δανειστής, ὅστις θέλει πληρωθῆ ἐκ τῶν ἐπομένων κατὰ πλεόνασμα εἰσπράξεων τῆς ἐταιρίας· ἡ αὐτὴ ἢ ἐταιρία διὰ τῶν κεφαλαίων, τὰ ὁποῖα οἱ μέτοχοι αὐτῆς κατέθεσαν ἢ ἄλλοθεν ἐπρομηθεύθη, συμπληροῖ τὸ ἔλλειμμα τῶν εἰσπράξεων καὶ καταβάλλει τοὺς ἐγγυηθέντας τόκους, ἀνοίγουσα τῇ Κυβερνήσει ἀνάλογον μερίδα χρεώσεως, τὴν ὁποίαν αἱ μεταγενέστεραι εἰσπράξεις συμπληροῦσιν ἢ ἀυξάνουσιν. Καὶ ἐπειδὴ αἱ ἐργασίαι τῶν σιδηροδρόμων διὰ τοῦ χρόνου ἀναπτύσσονται, (καθόσον παρετηρήθη, ὅτι τὰ μέσα ταῦτα

τῆς συγκοινωνίας πολυπλασιάζουσι τὰς ἀνάγκας αὐτῆς), συμβαίνει ὥστε, χωρὶς ἐπὶ τέλους νὰ καταβάλλῃ τι ἢ Κυβέρνησις, μόνῃ ἢ μεσολάβησις της, ἐμφυχοῦσα τοὺς κεφαλαιούχους, ἐλκύει τὰ ἐφόδια τῶν μεγίστων σιδηροδρομικῶν ἐταιριῶν. Τοιοτοτρόπως αἱ πλεῖσται τῶν Εὐρωπαϊκῶν τοιοῦτου εἶδους ἐπιχειρήσεων, ἐν αἷς δηλαδὴ τὸ κεφάλαιον πρωταγωνιστεῖ, κατέφυγον μετὰ πληρεστάτης ἐπιτυχίας εἰς τὴν μέθοδον ταύτην.

Τὸ ὄριον τοῦ τόκου, ἐν ᾧ περιορίζεται ἡ Κυβερνητικὴ ἐγγύησις ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἀφθονίας τοῦ κεφαλαίου καὶ τῆς ὑπολήψεως τοῦ ἔθνους. Ἐὰν τὰ κεφάλαια σπάνια καὶ ἡ ὑπόληψις ἀμφίβολος, ὁ τόκος μείζων· ἐὰν τοῦναντίον, ὁ τόκος ἐλάσσων. Τοιοτοτρόπως ὁ Γαλλικὸς σιδηροδρόμος τοῦ Orleans καὶ ὁ Ῥωσικὸς τῆς Βαρσοβίας ἀπήτησαν τὴν ἐγγύησιν καθαρῶ ὑπὲρ τῶν μετόχων κέρδους 4 τοῖς 100. Αὐτὸς εἶναι, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ὁ κανὼν ἐν τῇ Εὐρωπαϊκῇ τῶν μεγάλων ἐπιχειρήσεων ἀγορᾷ. Δύο ὁδοὶ ἐνταῦθα ἀνοίγονται ἢ προηγουμένως ὀρίζεται τὸ κεφάλαιον, ἐφ' οὗ δίδεται ἢ Κυβερνητικὴ ἐγγύησις, ἢ ἀφίεται τοῦτο ἀόριστον. Ἐὰν τὸ πρῶτον, ἢ κατασκευὴ τῶν σιδηροδρόμων ἔχει τοσαύτας περιπετείας, ὥστε, ἂν δὲν πρόκειται νὰ ὀρισθῇ κατὰ σκοπὸν μείζον δι' αὐτὴν ποσὸν, ἐνδεχόμενον εἶναι ἢ δαπάνη νὰ ὑπερβῇ τὰ ὅρια τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ τότε ἢ ἐγγύησις ἀποβάλλει τὴν σημασίαν της, ἢ διανεμομένη μεταξὺ τοῦ ὄλου δαπανηθέντος κεφαλαίου καὶ ἀποβαίνουσα τότε μικροτέρα, ἢ διδομένη μόνον πρὸς τὰ κατὰ πρῶτον λόγον δαπανηθέντα κεφάλαια, ἐξ οὗ τὰ ἐπόμενα, μένοντα ἀασφάλιστα, ἀρνοῦνται τὴν συνδρομὴν των πρὸς μεγίστην βλάβην τῆς ὅλης σιδηροδρομικῆς ἐπιχειρήσεως. — Ἡ ἑτέρα ὁδὸς εἶναι γενναιοτέρα. Ὑποτίθησιν ὅμως προσωπικὰς ἐγγυήσεις ἱκανότητος καὶ τιμιότητος παρὰ τοῖς ἐπιχειρηματίαις οὐχὶ τὰς τυχοῦσας. Ἐὰν οὗτοι εἶναι ἄπειροι, μάταιοι, ἢ κακῆς πίστεως, δίδουσι τοιαύτην ἔκτασιν εἰς τὰς σιδηροδρομικὰς δαπάνας, ὥστε σπουδαίως ἐντεῦθεν δύναται νὰ διαταραχθῇ

ἢ πρὸς τὸ ὅλον τῶν ἐθνικῶν ἀναγκῶν ἀρμονία τῶν εἰσοδημάτων τῆς ἐπικρατείας.

Ἐν γένει παρατηρητέον, ὅτι ἡ σμικρότης τοῦ τόκου, τὸν ὁποῖον ἐξασφαλίζει ἡ Κυβέρνησις εἶναι σπουδαῖον ἐφόδιον ὑπὲρ τῆς ἐν τῇ προκειμένη μεθόδῳ ἐπιδόσεως τῆς σιδηροδρομικῆς ἐπιχειρήσεως. Ὅταν οἱ κεφαλαιοῦχοι διὰ τοῦ μέσου τῆς Κυβερνητικῆς ἐγγυήσεως ἐξασφαλίζουσι τὸ ἐν τῇ πιστωτικῇ ἀγορᾷ σύνθητες τῶν χρημάτων αὐτῶν εἰσόδημα, ἐλαττοῦται τὸ συμφέρον αὐτῶν εἰς ἐπίβλεψιν τῆς ἐπιχειρήσεως. Ἴνα λοιπὸν ἡ πρόνοια καὶ τῆς ἐταιρίας καὶ τῆς Κυβερνήσεως ἀπολήξωσιν εἰς τὴν κατὰ μέσον ὄρον ἐπιτυχίαν τῆς οικονομικωτέρας καὶ ἰκανοτέρας διευθύνσεως τῶν σιδηροδρομικῶν ἔργων, τὸ κοινὸν ἐν τῇ Κυβερνητικῇ ἀναμίξει συμφέρον ἔχει ἀνάγκη τῆς ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἐπικουρίας τοῦ ἀτομικοῦ τῶν μετόχων συμφέροντος. Ἐπὶ τέλους δύναται νὰ ὀρισθῇ εἰς ἀμοιβαίαν ἐμπιστοσύνην κατ' ἀνώτατον καὶ κατώτατον ὄριον τὸ κεφάλαιον, τοῦ ὁποῖου ἡ Κυβέρνησις ἐγγυᾶται τὸ εἰσόδημα. Τοιοῦτοτρόπως συμβιβάζονται κατὰ τὰ ἐνόητα αἱ δυσκολίαι τοῦ περιορισμοῦ τῆς δαπάνης πρὸς τοὺς κινδύνους τοῦ ἀπεριοριστοῦ αὐτῆς.

ἡ. Παραχώρησις προνομίου τινὸς ἐπιχειρήσεως ὑπὲρ τῆς σιδηροδρομικῆς ἐταιρίας. — Ἡ μέθοδος αὕτη ὑποθέτει ὑφισταμένην ἔτι ἐν τῇ χώρᾳ τὴν οικονομικὴν τῶν μονοπωλίων πολιτικὴν. Ἐν Ἑλλάδι, ἐὰν ἐξαιρέσωμεν τὰ Κυβερνητικὰ μονοπώλια τοῦ ἄλατος π. γ. εἰς πρῶτον λόγον παρίστανται τὰ προνόμια τῆς ἐκδόσεως τραπεζικῶν γραμματίων. Οὕτως ἐν τῇ μεγάλῃ δημοκρατίᾳ τῆς Ἀμερικῆς αἱ μεσημβριναὶ πολιτεῖαι εἰς ὑποστήριξιν τῆς μεταξὺ Charleston καὶ Cincinnati σιδηροδρομικῆς ἐπιχειρήσεως ἐπέτρεψαν τὴν σύστασιν τραπεζῆς, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἦσαν δεκτοὶ ὡς μέτοχοι μόνον τὰ μέλη τῆς σιδηροδρομικῆς ἐταιρίας. Εἶναι πρόδηλον ὅτι, ἂν τὸ προνόμιον τῆς ἐκδόσεως τραπεζικῶν γραμματίων εἶναι οὐχὶ ἀσήμαντος ὠφέλεια, δύναται μέρος αὐτῆς, στρεφόμενον εἰς σιδηροδρομικὴν βοήθειαν, νὰ ἐξέλθῃ ὡν ὀρίων τῆς τραπεζικῆς περιφερείας χωρὶς ἐπαισθητὴν

ἐλάττωσιν τῶν ἐτέρων τοῦ κοινοῦ τραπεζικῶν ὠφελειῶν.

Ἐὰν ἤδη ἐκ τῆς γενικῆς ταύτης ἐκθέσεως τῶν διαφορῶν μεθόδων ἐπὶ τῆς Κυβερνητικῆς κατὰ τοὺς σιδηροδρόμους ἀρρωγῆς μεταβῶμεν εἰς τὸ ζήτημα τίς μεταξὺ αὐτῶν εἶναι προτιμωτέρα, ἡ ἐπὶ τούτου μελέτη παρίσταται ὑπὸ δύο ὄψεις, ἐξ ὧν, ἡ μὲν εἶναι σχετικὴ, ἡ δὲ ἀπόλυτος. Ἐκαστος τόπος διατελεῖ ὑπὸ ἰδιαιτέρους ἱστορικοὺς λόγους. Ὅταν ἔχη τίς βασιλεῖς κατὰ τὸ σύστημα τῆς Πρωσσίας, τὸ μὲν ἐθνικὸν ἀγαθὸν εἶναι εὐλογοφανὲς μέλημα αὐτῶν, ἡ δὲ σιδηροδρομία ἐλκύει, ὡς εἶδομεν, σπουδαῖον μέρος τῆς ἡγεμονικῆς περιουσίας. Ὅταν ἔχη τίς βασιλεῖς ἀπλοῦς μισθοφόρους, ἑτέρας σχηματίζει ἀξιώσεις καὶ οὕτω καθεξῆς. Καὶ χώρα, ἐν ἣ τὸ δημόσιον εἶναι ὁ μεγαλείτερος ἰδιοκτήτης τῆς γῆς, δὲν θὰ σκεφθῇ βεβαίως ὅπως ἡ χώρα ἐκείνη, καθ' ἣν ἡ ἀκίνητος ἰδιοκτησία μετηνέχθη ἤδη εἰς τῶν ἀτόμων τὴν ἐξουσίαν, ἐξ ἧς ἡ σιδηροδρομικὴ βιομηχανία εἶναι βεβιασμένη νὰ ἀγοράσῃ τὴν ἀναγκαίαν αὐτῇ μόνιμον βάσιν. Ἐπίσης ἡ ἀτέλεια τῶν εἰσαγομένων ἐν τῇ χώρᾳ πρώτων τῆς σιδηροδρομίας ὑλῶν εἶναι ἀναπόφευκτος περίπτωσις διὰ τὸ σύστημα τῆς Κυβερνητικῆς προστασίας ἐπὶ τῆς ἀτμοκινήτου συγκοινωνίας. Ὅσον δὲ ἀφορᾷ τὴν συμμετοχὴν τῶν Κυβερνήσεων εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις, αἱ δημόσιαι τοιοῦτου εἶδους ἐνέργειαι δὲν εὐδοκίμοῦσιν εἰς ὅλα τὰ κλίματα. Ἰδιαιτέρως τὰ πρὸς τὴν βιομηχανίαν καθόλου δάνεια τῶν κυβερνήσεων χωλαίνουσι ἐκ τοῦ ὅτι δὲν εἶναι πάντοτε ἀνεκτὸν, ἵνα, φορολογῶσαι αὐταὶ τοὺς ἰδῶτας τοῦ λαοῦ, μεταβάλλονται εἰς τοκιστάς. Ἄλλως τὰ δάνεια ταῦτα εἶναι πλησιέστατα εἰς τὴν πραγματικότητα τῆς δωρεᾶς. Τὰ δὲ λαχεῖα συνδέονται πρὸς ἀναμνήσεις, καθ' ἃς τὰ μεγάλα πλήθη τῶν λαῶν μετεβλήθησαν πολλάκις ὑπὸ τῶν Κυβερνήσεων τῶν εἰς ἀντικείμενα ἐκμεταλλεύσεως. Ἡ δὲ ὑπόσχεσις τῆς ἐξαγορᾶς τῶν ἰδιωτικῶν σιδηροδρόμων ἀπολήγει μᾶλλον εἰς τὸ σύστημα τῆς Κυβερνητικῆς βιομηχανίας, περὶ ἧς ἐν τοῖς ἐπομένοις ἰδιαιτέρως πραγματευτέον. Καὶ τὰ προνόμια τέ-

λος, ως μέσα ἐνθαρρύνσεως τῆς βιομηχανικῆς οἰκονομίας, δὲν φαίνονται μεγάλου μέλλοντος ἐν τῇ νεωτέρᾳ τῆς ἐλευθερίας ἐποχῇ. Ὑπολείπονται λοιπὸν εἰς ἔρευναν, καὶ δὴ ὑπὸ ἀπόλυτον ἐποψιν κατὰ τοὺς κεφαλαιωδέστατους χαρακτήρας αὐτῶν, αἱ μέθοδοι τῆς δωρεᾶς χρηματικῶν ποσοτήτων καὶ τῆς ἐγγυήσεως τοῦ τόκου (ἢ τοῦ δανεισμοῦ τῆς ἐθνικῆς πίστεως).

Ὁ ἀπὸ Ἀθηνῶν εἰς Λαμίαν μελετώμενος σιδηρόδρομος δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς θέμα συγκρίσεως τῶν δύο τούτων μεθόδων. Ἐὰν μεταξὺ Ἀθηνῶν καὶ Λαμίας ὑπῆρχε μόνον πεδιάς ὁμαλῆ, συνήθης χάρτης μαρτυρεῖ, ὅτι ἡ ἀποστασις μεταξὺ τῶν δύο ἄκρων τοῦ σιδηροδρόμου δὲν ἀπέχει πολὺ τῶν 150 χιλιομέτρων. Ἐν τούτοις πρέπει κατὰ πᾶσαν πιθανότητα νὰ προστεθῶσιν ἕτερα 50 χιλιομέτρα διὰ τὰς ἀνωμαλίας τοῦ ἐδάφους, αἵτινες δὲν συνεσωρεύθησαν ὑπὸ τῶν φυσικῶν δυνάμεων μετὰ τῆς αὐτῆς ἀφθονίας ἐπὶ τῆς μεταξὺ χώρας, μεθ' ἧς ἀπαντῶνται πρὸς τὰς δυτικώτερον αὐτῆς μεγάλας τοῦ Παρνασσοῦ διακλαδώσεις. Δύο κυρίως σειραὶ ὁρέων ἀντιτάσσονται κατὰ τοῦ σιδηροδρόμου ἀπ' Ἀθηνῶν εἰς Λαμίαν, ὁ Κιθαιρῶν καὶ τὸ Καλλίδρομον. Ἄμα ὁ σιδηρόδρομος διέλθῃ τὴν πρώτην, ἀνοίγεται ἐλευθέρα ἡ δίοδος μέχρι τοῦ πεδίου τῆς Ἐλατείας διὰ τοῦ ὁμαλοῦ στενοῦ μεταξὺ Παρνασσοῦ καὶ Ἡδουλίου, ἐφ' οὗ ῥέει ὁ ἐκ τῆς Φωκικῆς Ἀλαίας πηγάζων ἱστορικὸς τοῦ Βοιωτικοῦ πεδίου ποταμὸς Κηφισσός. Τὸ δύσβατον Καλλίδρομον θὰ ἀναγκάσῃ τὸν σιδηρόδρομον νὰ στραφῇ πρὸς τὰς ἀρχαίας Θερμοπύλας, αἵτινες δὲν εἶναι πλέον τόσο στεναὶ ὅσον ἐπὶ Ξέρξου.

Ὑπὸ τὴν ἐποψιν τῆς δαπάνης τρία συστήματα ἀνοίγονται ἐνώπιον τοῦ σιδηροδρόμου τούτου. Τὸ μὲν Ἀμερικανικὸν εἶναι τὸ εὐθηνότερον, τὸ δὲ Ἀγγλικὸν τὸ ἀκριβώτερον, τὸ δὲ Γαλλικὸν κείται ἐν τῷ μέσῳ. Ἐνῶ ἀπ' ἐνὸς ἐπὶ τῶν σιδηροδρόμων τῆς Ἀγγλίας ἡ δαπάνη τῆς κατασκευῆς ἀναβαίνει ἐνίοτε μέχρις ἑκατομμυρίου καὶ ἐπέκεινα κατὰ χιλιόμετρον, ἀπ' ἐτέρου διὰ τοὺς Γαλλικοὺς σιδηροδρόμους, τοῦ

Rouen π. χ. ἐδαπανήθησαν 448 440 δραχ. καὶ τοῦ Orleans 408 480 δρ. κατὰ χιλιόμετρον. Μεγάλῃ ἐν τούτοις ἀντίθεσις ἐκ μέρους τῶν σιδηροδρόμων τῆς Ἀμερικῆς. Ἐν γένει μὲν αἱ διὰ τὴν κατασκευὴν αὐτῶν δαπάναι εἶναι κατώτεραι τῶν 277 500 δρ. κατὰ χιλιόμετρον, ὑπάρχουσι δὲ καὶ σιδηροδρομοὶ, ἀπαιτήσαντες μικροτέραν ἔτι δαπάνην μέχρις 67 000 δρ. καὶ ἔτι πλέον 45 000 καὶ μάλιστα 30 000 δρ. κατὰ χιλιόμετρον! Ἐὰν οὕτως ἐν ταῖς σιδηροδρομικαῖς τῆς Ἀμερικῆς ἐπιχειρήσεσιν ἐπικρατεῖ κατ' ἐξοχὴν τὸ οἰκονομικὸν πνεῦμα, ποῖον ἄρα γε τῶν ἐκτεθέντων συστημάτων ἐλκύει τὴν συμπάθειαν τῶν μελετώντων τὴν ἀπ' Ἀθηνῶν εἰς Λαμίαν σιδηροδρομίαν;

Οἱ σιδηρόδρομοι τῆς Ἀμερικῆς, ὠφελούμενοι ὁμολογητέον καὶ ἐκ τῆς τοπολογικῆς τῆς χώρας μορφῆς, διακρίνονται κατὰ τοῦτο ἰδιαιτέρως, ὅτι ἔχουσι τὰς μείζονας κατὰ τὰς ἀναβάσεις καὶ τὰς καταβάσεις κλίσεις καὶ τὰς ἐλάσσονας γωνίας ἐν ταῖς στροφαῖς. Ἐνῶ κατὰ τὸν Charle Boissay οἱ συνήθεις σιδηρόδρομοι ἔχουσι κλίσιν ἐπὶ τοῦ μέτρον κατὰ μὲν τὰς πεδιάδας 3—8 χιλιοστά, ἐπὶ δὲ τῶν ὁρέων 10—30 τοιαῦτα, ὑπάρχουσιν ἐν Ἀμερικῇ σιδηρόδρομοι, ἔχοντες κλίσιν 50 χιλιοστ. τοῦ μέτρον. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν Εὐρώπην τοιοῦτος σιδηρόδρομος εἶναι ἐν Γαλλίᾳ ὁ ἀπὸ Enghien εἰς Monmonecy, ἐν ᾧ ὑπολογίζεται κλίσις μέχρι 45 χιλιοστῶν κατὰ μέτρον. — Ἡ ἐποψις τῆς οἰκονομίας τῶν στροφῶν εἶναι ἐπίσης σπουδαιότατη, διότι ἀπὸ 800 μέτρων εἰς τοὺς συνήθεις σιδηροδρόμους δύναται αὐταὶ νὰ περιορισθῶσιν ἀκινδύνως μέχρι 300 καὶ μάλιστα μέχρις 150 μέτρων, ὡς ἐν τῷ σιδηροδρόμῳ Cologne-Minden. — Ἐννοεῖται δὲ, ὅτι καὶ ὑπὸ τὴν ἐποψιν τῶν κλίσεων καὶ ὑπὸ τὴν ἐποψιν τῶν στροφῶν τῶν σιδηροδρόμων δὲν πρόκειται περὶ ἐξαιρετικῶν συστημάτων, ὡς π. χ. τοῦ Fell, ἐν ᾧ ἡ μὲν κλίσις ἀνέρχεται μέχρις 84 χιλιοστῶν τοῦ μέτρον, ἡ δὲ στροφή περιορίζεται μέχρι 50 μέτρων.

Αἱ παρατηρήσεις αὗται ἔχουσι πολλὴν σημασίαν ἐπὶ τῆς ὀλικῆς δαπάνης τοῦ ἀπὸ Ἀθηνῶν εἰς Λαμίαν σιδηροδρόμου

μετὰ τῶν κλίσεων καὶ τῶν στροφῶν, τὰς ὁποίας οὗτος ἤθελεν ἀπαιτῆσαι. Ὑποτιθεμένης οὕτως ἀποστάσεως 200 χιλιομέτρων, κατὰ τὸ δαπανηρότερον μὲν ὄριον τῆς Ἀμερικανικῆς πρακτικῆς (277 500 ὄρ. τὸ χιλιόμετρον) ὁ ἀπὸ Ἀθηνῶν εἰς Λαμίαν σιδηρόδρομος ἀπαιτεῖ κεφάλαιον δραχμῶν 55 500 000, κατὰ τὸ εὐθηνότερον δὲ ὄριον τῆς αὐτῆς πρακτικῆς (μέσος ὄρος περίπου ὄρ. 47 000 τὸ χιλιόμετρον), ὁ σιδηρόδρομος οὗτος ἀπαιτεῖ κεφάλαιον δραχμῶν 9 400 000. Ἐν τούτοις ζητεῖται χρηματικὴ δωρεὰ 15 000 000 δραχμῶν, ἤτοι, διὰ τὴν πρώτην μὲν ὑπόθεσιν, τοῦ τετάρτου καὶ πλεόν τῆς ὀλικῆς δαπάνης, διὰ τὴν ἑτέραν δὲ, πρόκειται περὶ προστίμου ἀγνοίας 5 600 000 ὄρ. κατὰ τὰ μεταξὺ Ἀσιανῶν ἡγεμόνων καὶ Εὐρωπαϊῶν ἐπιχειρηματιῶν εἰθισμένα. Ἐκαστος ἐννοεῖ, ὅτι ἐν τῇ μεθόδῳ τῆς δι' ἐγγυήσεως τοῦ τόκου ἐνθαρρύνσεως τῆς σιδηροδρομίας, τοιαύτη ἐκτροπὴ τοῦ ἐπιχειρηματικοῦ πνεύματος ἀπὸ τῆς σιδηρᾶς ὁδοῦ εἰς τὸ ταμεῖον τῆς ἐπικρατείας δὲν ἔχει τὰς αὐτὰς εὐκολίας.

Τὸ κατ' ἐμὲ, ἐπὶ τοῦ συστήματος ἐν γένει τῆς Κυβερνητικῆς προστασίας, προτιμῶ τῆς χρηματικῆς δωρεᾶς τὴν μέθοδον τῆς ἐγγυήσεως τοῦ τόκου ὑπὸ ἄλλην ἰδιαιτέρως ἔποψιν. Ἐὰν ὑποθέσωμεν, ὅτι ἐπὶ δεδομένου κεφαλαίου ὀρίζεται 1 τοῖς % εἰς ἀπόσβεσιν αὐτοῦ, τὸ χρεώλυτρον τοῦτο διὰ τοῦ συνθέτου τόκου ἀρκεῖ, ἵνα εἰς 46 ἔτη ἀποσβέσῃ τὸ κύριον χρέος. Ἐπομένως ἐπὶ δαπάνης τοῦ ἀπ' Ἀθηνῶν εἰς Λαμίαν σιδηροδρόμου (εἰς τὸ ἀνώτερον ὄριον τῆς Ἀμερικανικῆς πρακτικῆς τῶν ὄρ. 277 500 κατὰ χιλιόμετρον) ἐκ 55 500 000 δραχμῶν, εἰς τὴν σιδηροδρομικὴν ἐπιχείρησιν προσδιορίζῃ ἐκ τῶν εἰσοδημάτων τῆς 1 τοῖς % εἰς ἀπόσβεσιν τοῦ κεφαλαίου τούτου, μετὰ 46 ἔτη ὁ σιδηρόδρομος μένει καθαρὸν κέρδος. Ἡ χρονικὴ αὕτη βᾶσις εἶναι πολύτιμος, διότι, ὑπολογιζομένης τῆς κυβερνητικῆς δωρεᾶς τῶν 15 000 000 ἐπὶ τόκῳ 4 $\frac{1}{2}$ τοῖς %, εἰς τὸ τέλος τῶν 46 ἐτῶν ἀναβαίνει αὕτη διὰ τοῦ συνθέτου ἐπίσης τόκου εἰς ὄρ. 150 394 125! Ὅσοι κρίνουσιν ἐκ τῆς ἐπιφανείας τῶν πραγμάτων

θέλουσιν ὀπωσοῦν ἀπορήσει ἐκ τῆς τοιαύτης οὐσίας αὐτῶν.

Ἡ μέθοδος ἐν τούτοις τῆς Κυβερνητικῆς τοῦ τόκου ἐγγυήσεως παρέχει ὑποσχέσεις πάντῃ διαφορούς. Ὅστις συμβουλευθῇ τὴν κατὰ τὴν Ἀνατολικὴν Στερεὰν Ἑλλάδα εὐτυχῆ σχετικῶς διαμοίρασιν τῆς κινήσεως τοῦ πληθυσμοῦ, τῆς βιομηχανίας καὶ τοῦ ἐμπορίου καὶ τὴν μεταξὺ θαλάσσης καὶ ξηρᾶς ἀρμονίαν διὰ τῶν δύο στομιῶν τοῦ Εὐβοικοῦ κόλπου, εἰς τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ προστεθῇ ἐν οὐχί λίαν ἀπωτέρῳ μέλλοντι ἡ συγκοινωνία καὶ τοῦ Κορινθιακοῦ (διὰ τοῦ Κρυσσαίου) κόλπου, δὲν θέλει διστάσει εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἡ μεταξὺ Λαμίας καὶ Ἀθηνῶν χώρα εἶναι δεκτικὴ ἐπικερδοῦς σιδηροδρομικῆς καλλιέργειας, τῆς ὁποίας αἱ τύχαι ἀναβαίνουν εἰς κολοσσαῖον τῇ ἀληθείᾳ βαθμὸν ἅμα ληφθῆ ὑπ' ὄψιν, ὅτι πρόκειται περὶ τῆς κυριωτέρας σιδηροδρομικῆς κινήσεως τοῦ κέντρου τῆς Εὐρώπης (Βιέννη) μετὰ τῆς διὰ τοῦ ἰσθμοῦ τοῦ Σουεζ ἀναπτυσσομένης ὁσημέραι νέας ζωῆς μεταξὺ τῶν τριῶν τοῦ παλαιοῦ κόσμου Ἡπείρων.

Ἡ ἐννοία αὕτη τῶν ἀπὸ γεωγραφικῆς, οὕτως εἰπεῖν, ἐιμαρμένης βεβαίῳ κερδῶν τοῦ ἀπ' Ἀθηνῶν εἰς Λαμίαν σιδηροδρόμου παρέχει εἰς τὴν Κυβερνητικὴν περὶ τόκου ἐγγυήσιν τὸ πλεονέκτημα, ὅτι καὶ ἂν διὰ τινὰ χρόνον καταστῇ αὕτη ἀναγκαία, ταχέως ἢ ἐπιχειρήσῃς θὰ ἀπομακρυνθῇ τῆς ταπεινῆς τοῦ προστατευομένου θέσεως. Δὲν ὑπάρχει ὀχληρότερος σύντροφος ἐν ταῖς τρίβοις τῶν χρηματιστηρίων. Ἐπιχειρήσεις, αἵτινες λαμβάνουσιν ἀνάγκην τῆς βοηθείας τῶν Κυβερνήσεων, ἵνα δώσωσι εἰς τοὺς μετόχους αὐτῶν μερίσματα, συνωθοῦνται εἰς τὰ ταπεινότερα τῆς χρηματιστικῆς στρώματα. Μέσον δραστηριώτατον ἵνα ἡ ἐπιχείρησις θέσῃ εἰς ἐνέργειαν ὅλας αὐτῆς τὰς δυνάμεις.

Ἐν τούτοις ὑποτεθείσθω, ὅτι ἡ σιδηροδρομικὴ ἐπιχείρησις τοῦ ἀπ' Ἀθηνῶν εἰς Λαμίαν σιδηροδρόμου παρέχει ἔλλειμμα ἐπὶ τοῦ ἐγγυηθέντος εἰσοδήματος, ἀναβαῖνον εἰς 1 τοῖς % καὶ ὅτι ἐντεῦθεν ἡ Κυβέρνησις καταβάλλει τοῦτο πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ ἐγγυηθέντος τόκου ἐπὶ 46 ἔτη, ἔπεται, ὅτι, ὑπολογιζομένων τῶν διαδοχικῶν αὐτῆς καταβο-

λῶν μετὰ συνθέτου τόκου, τὸ ὀλικὸν ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως καταβληθῆσόμενον ποσὸν ἀναβαίνει εἰς 96 570 000 δρ. ἤτοι εἰς πολὺ ὀλιγώτερον τῶν ἐν τῇ ὑποθέσει τῆς χρηματικῆς δωρεᾶς 150 395 125. — Μείζονος ἐλλείματος ὑπόθεσις ἐπὶ τοῦ ἐγγυηθέντος εισοδήματος ὀδηγεῖ μὲν εἰς διάφορα ἀποτελέσματα, ἀλλ' εἶναι, ὡς προεξέθεσα, ὑπόθεσις πολὺ προσεγγίζουσα τὸ ἀδύνατον.

ΠΕΡΙ ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

ΕΝ ΠΡΩΣΣΙΑ.

Τὸ ἀξίωμα, λέγει ὁ Mill, καθ' ὃ οἱ καταναλωταὶ εἶναι οἱ κρείττονες τῶν πραγματειῶν κριταί, δὲν εἶναι ἀπόλυτον. Ἀληθεύει μὲν, ὅτι συνήθως ὁ καταναλωτὴς ἐπιτυγχάνει ἐπὶ τῶν ὀλικῶν ἀντικειμένων, τῶν ὁποίων ἡ ἀναγκαιότης αὐτὸν μόνον ἐνδιαφέρει, εἴτε ὡς ἀπόλαυσις, εἴτε ὡς μέσον ἐργασίας· ὑπάρχουσιν ὅμως καὶ ἄλλα ἀντικείμενα τῶν ὁποίων ἡ χρησιμότης δὲν ὑπηρετεῖ ἀπλᾶς ὀρέξεις ἢ ἐπαγγέλματα κοινὰ, καὶ τῶν ὁποίων, ἐν τούτοις, ὅσον τίς ἔχει μείζονα ἀνάγκην, τόσον αἰσθάνεται αὐτὴν ὀλιγώτερον. Ἀνθρωποὶ ἀπαίδευτοὶ δὲν δύνανται νὰ ὦσι δόκιμοὶ τῆς παιδείας κριταί. Οἱ ἔχοντες ἀνάγκην, νὰ καταστῶσι σοφώτεροι καὶ κρείττονες, ἐπιθυμοῦσι τοῦτο συνήθως ὀλιγώτερον καὶ ἂν τὸ ἐπεθύμουν, δὲν θὰ εἶχον ἀρκετὰ φῶτα πρὸς ἐκλογὴν τοῦ καταλληλοτέρου συστήματος.

Ἐὰν τοιοῦτοτρόπως ἐπιθεωρήσωμεν τὴν ὅλην λειτουργίαν τῆς Πολιτείας, ἡ Κυβέρνησις ἀποτελεῖ τὸν μέσον ὄρον τῆς ἐθνικῆς ἱκανότητος. Πάντοτε ὑπάρχουσι μεγάλοι πληθυσμοί, εἰς τοὺς ὁποίους αὕτη δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς διδάσκαλος. Τοιαύτη εἶναι ἡ φύσις τῶν πραγμάτων. Αἱ κυβερνήσεις δὲν ἀποτελοῦνται οὔτε ἀπὸ τοὺς ἀμαθεστάτους οὔτε ἀπὸ τοὺς σοφωτάτους. Οἱ δὲ ἀμαθέστεροι εἶναι ἀσυγ-

ρίτω τῷ λόγῳ καὶ οἱ πολυπληθέστεροι. Ἐκ τῆς ἀρχῆς ταύτης ἀπορρέουσι δύο συνέπειαι μεγάλης σημασίας· 1) ἡ ἐκπαίδευσις δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἔργον κυβερνητικὸν καὶ 2) ἐν ἀνάγκῃ ὡς φάρμακον κυβερνητικὸν, τὸ ὁποῖον διὰ νομικῆς βίας δύναται νὰ ἐπιβληθῇ εἰς τὸν νοσοῦντα, εἰάν δὲν πρόκειται νὰ ἀφεθῇ ὁ τόπος εἰς φθοράν. Αἱ δύο αὗται ὀφεισι τῆς ἐκτεθείσης ἀρχῆς ἀποτελοῦσι τὴν βᾶσιν τῆς υποχρεωτικῆς ἐν τοῖς ἔθνεσι διδασκαλίας, τῆς ὁποίας ἡ Πρωσσικὴ ἀνάπτυξις ἀποτελεῖ τὸ θέμα τῆς προκειμένης μελέτης.

Ἡ Πρωσσία ὑπῆρξεν ἡ κοίτις τῆς υποχρεωτικῆς ἐκπαίδευσως· ὅπως αὕτη ἐμόρφωσε καλοὺς στρατιώτας, ἠθέλησε νὰ μορφώσῃ καὶ καλοὺς μαθητάς. Ἐπιχείρησε δὲ ἀμφοτέρω κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον, δηλαδὴ στρατιωτικῶς. Ἐργανίσθησαν λοιπὸν τάξεις, πειθαρχία καὶ μικροὶ στρατῶνες διδασκαλίας ἐκάλυψαν τὴν χώραν, ἐν τοῖς ὁποίοις ὅλοι οἱ παῖδες ὤφειλον νὰ παρευρίσκωνται ἐπὶ ποινῇ συλλήψεως ἐκ τοῦ λαίμου καὶ μεταβιβάσεως ἀπὸ τῶν χειρῶν τοῦ ἀστυνομικοῦ κλητῆρος εἰς τὰς τοῦ διδασκάλου. Ἐννοεῖται, ὅτι τοιοῦτο σύστημα ὑποθέτει λαὸν, ἀγαπῶντα τὰς εὐθυγραμίας τῶν στρατιωτικῶν παρατάξεων καὶ προτιμῶντα τὰ αὐθεντικὰ προστάγματα τῆς αὐτοβούλου ἐνεργείας. Τὸ σύστημα τοῦτο ἔχει τὸ σπάνιον πλεονέκτημα, ὅτι ἐπέτυχε πληρέστατα ἐν Πρωσσίᾳ.

Τὸ πρῶτον ἐπίσημον ἔγγραφο, ὅπερ ἀναφέρεται εἰς τὰ σχολεῖα τῆς Πρωσσίας, ἐδημοσιεύθη τῷ 1763. Εἶναι σημαντικώτατον, διότι ἡ κυρία αὐτοῦ ἰδέα διεδόθη ταχέως καὶ ἐκαρποφόρησεν εἰς τὸ πλεῖστον τῆς Γερμανικῆς χώρας· θέλομεν ἰδεῖ, ὅτι ἐφθασεν καὶ μέχρι τῆς ἡμετέρας διὰ τῆς ἐν τῇ τετάρτῃ δεκαετηρίδι τοῦ παρόντος αἰῶνος Γερμανικῆς ἡμῶν βασιλείας. Ἴδου ἡ οὐσία τοῦ περιεχομένου αὐτοῦ. Ὑπ' εὐθύνην τῶν γονέων, τῶν κηδεμόνων καὶ τῶν ἐργοστασιαρχῶν οἱ παῖδες θὰ φοιτῶσι τοῦ λοιποῦ ἐν τοῖς σχολείοις ἀπὸ τοῦ πέμπτου μέχρι τοῦ δεκάτου τρίτου ἔτους τῆς ἡλικίας αὐτῶν· δὲν δύνανται νὰ ἐγκαταλείψωσι τὸ σχολεῖον πρὶν ἢ μάθωσι καλῶς τὴν ἀνάγνωσιν, τὴν γρα-

φήν και τὰς οὐσιώδεις τοῦ χριστιανισμοῦ ἀρχάς. Κατὰ τὴν ἀποφοίτησίν των ὀφείλουσι νὰ ἀπαντήσωσι εἰς τὰ ζητήματα, τὰ ὅποια τοῖς ὑποβάλλονται ἐπὶ τῇ βάσει ἐγκριμένων διδασκτικῶν βιβλίων. Ἴνα εἰσέλθωσιν οἱ παῖδες εἰς τὰ ἐργαστήσια, ἀπαιτεῖται πιστοποίησις τοῦ ἱερέως καὶ τοῦ διδασκάλου. Μετὰ παρέλευσιν τοῦ δεκάτου τρίτου ἔτους τῆς ἡλικίας ἢ ἐκ τοῦ σχολείου ἀποφοίτησις δὲν λαμβάνει χώραν αὐτοδικαίως· Ἴνα ἐπιτραπῇ, ἀπαιτεῖται μαρτυρικὸν τοῦ ἱερέως ἢ τοῦ διδασκάλου, πιστοποίησις τοῦ ἐπιθεωρητοῦ καὶ τακτικῆ ἀκρόασις τῶν ἐπαναληπτικῶν μαθημάτων, τὰ ὅποια θέλουσι δίδοσθαι τὴν κυριακὴν ἐν τῷ σχολείῳ ἢ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ. Ἡ ἐργασία τῶν ποιμενικῶν παιδῶν ὑποβάλλεται εἰς κανονικὰς μεταξὺ αὐτῶν μεταλλαγὰς, ἐκτὸς ἐὰν ἀναπληρώσῃ αὐτοὺς φύλαξ εἰδικὸς, πληρονόμος ὑπὸ τῆς κοινότητος. Ἐν καιρῷ μὲν χειμῶνος δύο καθ' ἑκάστην ὑπάρχουσι κλάσεις· ἐν καιρῷ δὲ θέρους μία μόνον, τὸ πρῶτὸ ἢ τὸ ἑσπέρας κατὰ τὰς τοπικὰς περιστάσεις.—Ἡ ἀρχὴ τοῦ νομοθετικοῦ τούτου οἰκοδομήματος μετηνέχθη παρ' ἡμῖν διὰ τοῦ ἀπὸ 6/18 Φεβρουαρίου 1834 νόμου, ὅστις ἐν ἄρθρῳ 6 ὀρίζει, ὅτι «ὄλοι οἱ εἰς δῆμον, ἔχοντα σχολεῖον δημοτικόν, ἀνήκοντες παῖδες ἀπὸ τοῦ 5 μέχρι τοῦ 12 ἔτους τῆς ἡλικίας των χρεωστοῦν νὰ φοιτῶσιν εἰς τὸ σχολεῖον.»

Ἄλλὰ τὸ οὐσιωδέστερον ἐν τοιούτοις σχεδίοις εἶναι ἡ ἐκτέλεσις. Ἀπόδειξις ἢ παρ' ἡμῖν μεταφύτευσις τῆς ὑποχρεωτικῆς ἐκπαιδεύσεως, ἣτις εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς περιήλθεν εἰς ἀτροφίαν. Προεῖδον ἐν Πρωσσίᾳ, ὅτι ἐκ τῶν γονέων τινὲς μὲν ἐδύναντο νὰ ἀρνηθῶσι τὴν εἰς τὰ σχολεῖα ἀποστολὴν τῶν τέκνων αὐτῶν, τινὲς δὲ νὰ ἐξακολουθήσωσιν αὐτὴν ἀμελῶς. Ἐλλείψεις, ἀπουσίαι ἦσαν πολὺ πιθαναὶ καὶ ἡ θεσμοθεσία θὰ ἐναυάγει, ἐὰν δὲν προεβλέποντο πάντα ταῦτα. Ἐντεῦθεν κατηρτίσθη πλήρες σύστημα ποινῶν εἰς ἐκφόβησιν διὰ τῆς αὐστηρᾶς ἐφαρμογῆς των. Οἱ γονεῖς καὶ οἱ κηδεμόνες, οἵτινες ἤθελον παραλείψει τὴν εἰς τὰ σχολεῖα ἀποστολὴν τῶν ὑπὸ τὴν ἐπιμέλειαν αὐτῶν παιδῶν, θέλουσιν ἐν τούτοις καταβάλλει τὰ κανονικὰ σχολικὰ δικαιώματα· ἐν

περιπτώσει δὲ ἐπιμονῆς εἰς τὴν ἔλλειψιν ταύτην θὰ εἰσάγωνται ἐνώπιον τῶν τοπικῶν δικαστηρίων. Οἱ ἐπιθεωρηταί, περιερχόμενοι τὰς διαφόρους κοινότητας, θὰ βεβαιῶσι τὰς παραβάσεις καὶ ἐξ ἐπαγγέλματος θὰ ἐπιβάλλωσι πρόστιμα. Κατὰ τὸν ἡμέτερον νόμον «εἰς γονεῖς μὴ ὑποχρεοῦντας τὰ τέκνα των νὰ φοιτῶσι εἰς τὸ σχολεῖον, ἐπιβάλλεται, δι' ἑκάστην ὥραν ἀπουσίας τοῦ παιδὸς ἀπὸ τὸ σχολεῖον, πρόστιμον ὄχι ὀλιγώτερον τῶν δέκα λεπτῶν, μὴ ὑπερβαῖνον τὰς πεντήκοντα δραχμάς. Διὰ τοὺς ἐβδομάδας ἢ καὶ μῆνας λείψαντας παῖδας ἀπὸ τὸ σχολεῖον, ἐπαυξάνεται ἡ ἄνω ποινὴ διὰ τῆς ἀναλόγως βραδυτέρας αὐτῶν ἀπολύσεως ἀπὸ τὸ σχολεῖον». Ἐὰν παρ' ἡμῖν ἢ ἔλλειψις τῶν ἐπιθεωρητῶν εἶναι ἀξιοπαρατήρητος, κατὰ τὰ λοιπὰ αἰ μεταξὺ τῶν δύο ποινικῶν συστημάτων διαφοραὶ δὲν εἶναι πολὺ μεγάλα. Ἐν τούτοις ὅποια ἀντίθεσις εἰς τὰς συνεπείας. Ἐν μὲν τῇ Πρωσσίᾳ ὁ θεσμὸς ἐφαρμόσθη μετ' ἐπιμονῆς ἀμετατρέπτου καὶ πλέον ἤδη τοῦ αἰῶνος μετρᾶ ἡ λειτουργία αὐτοῦ. Παρ' ἡμῖν δὲ, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῆς ἀπὸ 8 Δεκεμβρίου 1856 ἐγκυκλίου τοῦ ὑπουργείου τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως, ὁ νομικὸς ἐξαναγκασμὸς (μέχρι τῆς διοικητικῆς θεωρίας τοῦ ὁποίου ἡ πολιτικὴ καθ' ἡμᾶς μηχανὴ οὐδέποτε ἕως σήμερον σταθερῶς ὑψώθη), ἐκρίθη ὡς πολυτέλεια, τὴν ὅποιαν ἐδύναντο νὰ προλάβωσιν «οἱ σεβασμιώτατοι ἱεράρχαι καὶ οἱ ἱεροκήρυκες, προτρέποντες τοὺς πάντας πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ ἱεροῦ παραγγέλματος, τοῦ διαγορευόντος ἅπασιν τοῖς πιστοῖς ἐκτρέφειν τὰ τέκνα αὐτῶν ἐν παιδείᾳ.»

Τὰ σχολεῖα τῆς Πρωσσίας ἐβάδισαν καθὼς τὰ συντάγματα αὐτῆς, ἐστρατολογήθησαν, ἐπεθεωρήθησαν καὶ ὑπήκουσαν, ὅπως αὐτὰ, διὰ τῶν αὐτῶν μεθόδων καὶ διὰ τῆς αὐτῆς πειθαρχίας. Ἐν τοῖς ὑστέροις χρόνοις ἡ ἀποστολὴ τῶν παιδῶν εἰς τὰ σχολεῖα μετετέτραπεν ἀπὸ τοῦ πέμπτου ἔτους τῆς ἡλικίας εἰς τὸ ἑβδομον. Κατὰ τὰ λοιπὰ αἰ ἐπελθοῦσαι μεταβολαὶ κλίνουσι μᾶλλον πρὸς τὸ αὐστηρότερον. Οἱ χαλινοὶ φθείρονται, ἐπομένως πρέπει νὰ σφίγγωνται ἐκ διαλειμμάτων. Ἴνα ἐννοήσῃ ἕκαστος μέχρι ποίου βαθμοῦ ἔφθα-

σαν ἢ ἐπίβλεψις καὶ ἢ αὐστηρότης, ἀρκεῖ ὁ νόμος τοῦ 1819 καὶ ὁ κανονισμὸς τοῦ 1844, οἵτινες ἐγείρουσι τὴν ἀπορίαν πῶς κατωρθώθη ἄνευ καταπονήσεως τῆς ὑπομονῆς τοῦ λαοῦ, νὰ ἀναμιχθῇ τόση δόσις ἀστυνομικῆς ἐπεμβάσεως εἰς πράξεις ἀπαιτούσας ἐν τῷ συνήθῃ βίῳ τόσον ὀλίγην. Οὐ μόνον ὁ παῖς ἀνήκει μᾶλλον εἰς τὴν ἐπικράτειαν ἢ εἰς τὴν οἰκογενεῖαν αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ὁ πατήρ καὶ ὁ κηδεμὼν δὲν ἀνήκουσι πλέον εἰς ἑαυτούς. Κατὰ πᾶσαν στιγμὴν, ἐπὶ προφάσει ἀναζητήσεως τοῦ παιδός, ἐνεργοῦνται παρ' αὐτοῖς κατ' οἶκον ἔρευναί καὶ ἀπαιτοῦνται βεβαιώσεις τῶν αἰτίων, τὰ ὅποια κωλύουσιν τὴν εἰς τὸ σχολεῖον φοίτησιν τοῦ παιδός.

Ἴνα βεβαιωθῇ ἡ διοίκησις, ὅτι οὐδεὶς παῖς ἀποφεύγει τὸ σχολεῖον, δις τοῦ ἔτους, κατὰ τὸ ἔαρ καὶ τὸ φθινόπωρον, ἐνεργεῖται ἀστυνομικὴ ἔρευνα ἐπὶ ὄλων τῶν οἰκογενειῶν εἰς ἀνεύρεσιν τῶν παιδῶν ἐκείνων, οἵτινες οὔτε εἰς τὰ δημόσια φοιτῶσι σχολεῖα οὔτε ἰδιαιτέραν ἐκπαίδευσιν λαμβάνουσι. Ἄμα ἐξακριβωθῇ ὁ ἀριθμὸς τῶν μὴ ἐν ταῖς δημοσίοις σχολείοις φοιτῶντων παιδῶν, οἱ γονεῖς ὑποχρεοῦνται ἀμέσως νὰ ἀποδείξωσι τὰ μέσα, ἅτινα μεταχειρίζονται εἰς ἀνατροφὴν καὶ ἐκπαίδευσιν αὐτῶν. Χάρις εἰς τοιαύτας ἐρεῖνας αἱ ἐπιθεωρητικαὶ ἐπιτροπαὶ ἔχουσι πάντοτε ἀνά χειρας τὸν ἀριθμὸν καὶ τὰς λεπτομερείας τῶν παραβαινόντων τὸν νόμον τέκνων καὶ τῶν οἰκογενειῶν αὐτῶν. Καταστρόνονται ὅθεν κατάλογοι ἐπὶ τῶν ὁποίων ἄρχεται ἡ καταδίωξις διὰ πάσης δραστηριότητος ἅμα καὶ αὐστηρότητος. Πρῶτον συμβουλή, ἀκολούθως αὐστηρὰ ἐπιτίμησις. Ἐκτὸς τῶν περιστάσεων τῆς ἀσθενείας, τῆς ἀπουσίας τῶν γονέων καὶ τῶν τέκνων καὶ τῆς ἐλλείψεως κοσμίων ἐνδυμάτων διὰ τὰς ἐνδεεῖς οἰκογενείας, ἡ παινὴ δὲν βραδύνει νὰ ἐπέλθῃ κατὰ τοῦ ἀπειθοῦς. Ἡ μὲν ἀστυνομία ὁδηγεῖ δημοσίᾳ τὸν παῖδα εἰς τὸ σχολεῖον, ἐπὶ προφανεῖ κατασχύνῃ τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ. Τὸ πρόστιμον ἔρχεται κατόπιν. Ἐὰν ἡ καταβολὴ τοῦ δύσκολου, ἀπαγγέλλεται κράτησις, ἢ ἀναγκαστικὴ ἐργασία πρὸς ὄφελος τοῦ δήμου. Αἱ ποιναὶ αὗται δύνανται

νὰ ἐπεκταθῶσι μέχρι τῶν ἐπανορθωτικῶν, ἐφ' ὧν τὰ πλημμελειοδικεῖα ἔχουσι εὐρύτερον στάδιον αὐστηρότητος. Τελευταῖαι ἔρχονται αἱ δημόσιαι ἀνικανότητες τῶν γονέων καὶ τῶν κηδεμόνων τῶν παιδῶν. Ἀνάξιοι διὰ πᾶσαν ὑπηρεσίαν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἢ ἐν τῷ σχολείῳ ἀποκλείονται πάσης δημοσίας βοηθείας· καὶ οἱ ἀδιόρθωτοι στεροῦνται τῆς πατρικῆς ἐξουσίας καὶ τῆς κηδεμονείας τῶν ὑπὸ τὴν ἐπιμέλειαν αὐτῶν παιδῶν, εἰς τοὺς ὁποίους δίδεται εἰδικὸς ἐπίτροπος ἢ κηδεμὼν.

Ἡ Πρωσσικὴ λοιπὸν μέθοδος εἶναι ἀπλή καὶ συνεπής. Τὸ ἄκαμπτον αὐτῆς εἶναι ἰδιαιτέρον προτέρημα. Ἐὰν ἐν τῷ μεταξὺ συντρίβωνται ἄτομά τινα, τὸ ὄλον ὁμῶς ἔθνος ὠφελεῖται. Διαφέρει τὸ ζήτημα ἂν ἀρμόζῃ εἰς ὄλους τοὺς λαούς. Ὁ Leibnitz ἔλεγε «δότε μοι τὴν ἐκπαίδευσιν ἐπὶ ἓνα αἰῶνα καὶ σὰς ὑπόσχομαι νὰ μεταβάλω τὸν κόσμον.» Εἶχε δίκαιον. Ἀλλὰ τὸ αἶτημα εἶναι τόσῳ μέγα, ὥστε, προκειμένου περὶ τῶν καθ' ἕκαστα ἐθνῶν, προϋποτίθεται πολιτικὴ δύναμις ἀνάλογος. Οἱ λαοὶ πιστεύουσι τὰ θαύματα, ἀφοῦ μόνον τελεσθῶσι.—Ἐν τούτοις δὲν εἶναι ἀκριβές, ὅτι ἡ δύναμις ἐν τῇ πολιτείᾳ εἶναι ἀσυμβίβαστος πρὸς τὴν ἐλευθερίαν. Εἶναι τὸ ἴδιον, ὡς ἂν συνεβούλευέ τις τὸ περιπατεῖν ἐν τῇ σκοτίᾳ. Ἐρωτήσατε ὁμῶς τὰς ἡμετέρας δημοκρατίας, πῶς ἐπετύγχανον τὴν νενομισμένην τῶν πολιτῶν αὐτῶν ἀνατροφὴν . . .

ΠΕΡΙ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΚΑΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ.

Ἐὰν ἕκαστος ἄνθρωπος καὶ ἕκαστη χώρα παρήγον τὰ αὐτὰ προϊόντα διὰ τῆς αὐτῆς πάντοτε ἀφθονίας, τὸ ἐμπόριον δὲν θὰ εἶχε λόγον ὑπάρξεως. Ἀλλ' ἐκ τῆς φύσεως τῶν πραγμάτων τὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων καὶ τὰ προϊόντα τῆς γῆς ὑπόκεινται εἰς τὸν μεγαλειότατον νόμον τῆς διαιρέσεως

αὐτῶν. Ἐκαστος δύναται νὰ φαντασθῆ τὴν ποικιλίαν τῶν ἀναγκῶν καὶ τῶν ὀργάνων, τὰ ὅποια ἀπαιτοῦνται εἰς συντήρησιν τοῦ καθόλου κοινωνικοῦ σώματος. Ὄταν αἱ κινήσεις αὐτῶν συναντῶνται διὰ τοῦ μέσου τῆς θελήσεως, τότε ὑφαίνεται τὸ δίκτυον τῆς ἐμπορικῆς βιομηχανίας.

Ὅσον δὲ λόγον ἔχουσιν ἐν τῷ φαινομένῳ τούτῳ τὰ προϊόντα τῶν ἀνθρώπων πρὸς ἄλληλα, τὸν αὐτὸν ἔχουσι καὶ τὰ προϊόντα τῶν χωρῶν. Αἱ κοινότητες, αἱ ἐπαρχίαι, αἱ ἐπικράτειαι εἶναι μέρη ὅλου τινός, τὰ ὅποια ἡ ἐμπορικὴ βιομηχανία καλεῖται νὰ ἐφοδιάσῃ διὰ τῶν χρησίμων ἐκάστω. Ὑπὸ τὴν ἐποψιν ταύτην ἡ διάκρισις μεταξὺ ἐσωτερικοῦ καὶ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου ἔχει ἀπλῶς γεωγραφικὴν ἀξίαν. Εἶναι βεβαίως πρόνοια τοῦ Ὑψίστου αὐτῆ, ἐννοῶ τὴν ἀναγκαιότητα ὄλων πρὸς ὄλους, εἴτε περὶ ἀνθρώπων, εἴτε περὶ ομάδων ἀνθρώπων (ἐθνῶν) πρόκειται. Χωρὶς νὰ τὸ ἐννοῶσιν οἱ ἔμποροι, ἐκτελοῦσι ἔργα ἱεροσύνης ἐν τῷ μεγάλῳ τούτῳ ναῷ τῆς Ἐθνικῆς Ἀγάπης, τοῦ ὁποίου τὸ οἰκοδόμημα ἐκτείνεται ὅσον καὶ ἡ γῆ. Τοιοῦτοτρόπως, ἐνῶ ἕκαστος βλέπει ἐν τῷ ἐμπόρῳ τὸν κερδοσκοπὸν, κατ' ἀκρίβειαν δάκτυλος ἐν αὐτῷ λειτουργεῖ Θεοῦ.

Ἐσυζήτηθη ἄλλοτε πολὺ ἡ ὑπεροχὴ τοῦ ἐσωτερικοῦ ἢ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου. Τὰ παραδείγματα τῶν περιφημῶν Ἰταλικῶν καὶ Ἀνσεατικῶν πόλεων (Βενετία, Γένουα, Ἀμβέρση, Ἀμβουῦργον . . .) καὶ τόσα ἄλλα ἐν τῇ ἀρχαίᾳ καὶ νεωτέρᾳ ἱστορίᾳ εἶναι ἱκανὰ, ὅπως ἀναβιβάσωσι τὴν λάμπριν τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου. Ἡ κλασικὴ ἐποχὴ τῆς λάμπσεως ταύτης ἀπαντᾶται ἰδιαιτέρως κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, καθ' οὓς τὰ πολύτιμα μέταλλα θεωροῦνται ὡς ὁ κατ' ἐξοχὴν πλοῦτος. Ὄταν τὸ ἐξωτερικὸν ἐμπόριον φέρει ἐν τινι τόπῳ τοὺς θησαυροὺς τοῦ Κροίσου, δὲν λείπεται φαντασίαι πρὸς διατάραξιν. Ὁ χρυσὸς οὕτω τοῦ νέου Κόσμου δὲν μετηνάστευεν εἰς μάτην ἐντὸς τοῦ παλαιοῦ.

Προφανῶς ἐν τούτοις αἱ ἑκτακτοὶ τύχαι τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου στηρίζονται ἐπὶ φυσικοῦ τινος προνομίου, τὸ ὁποῖον αἱ περιστάσεις ἀναβιβάξουσιν καὶ αἱ περιστάσεις κα-

ταβιβάξουσιν. Ποῦ εἶναι π. χ. ἡ Τύρος, ἡ Καρχηδών; Ἡ Βενετία δὲν εἶναι πλέον ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου τῆς Εὐρώπης. Καὶ αὐτὴ δὲ ἡ Ἀγγλία ἤρχισε νὰ ὑποβάλληται εἰς εὐρὺν συναγωνισμόν. Ἡ δύναμις τοῦ ἀτμοῦ καὶ τοῦ τηλεγράφου θὰ ἐνώσῃ ἐν τῷ μέλλοντι τοὺς ἀπανταχοῦ τῆς γῆς παραγωγὰς κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον, ὡς ἐνόηεν σήμερον ἡ συγκατοίκησις τοὺς ἀνθρώπους τῆς αὐτῆς περιοχῆς. Τὸ μεσολαβοῦν λοιπὸν ἐμπόριον θὰ τροποποιηθῆ. — Τὸ οἰκονομικὸν τοῦτο φαινόμενον ἀνεπτύχθη ἰδιαιτέρως παρ' ἡμῖν ἐν τῷ ἐμπόρῳ τῆς Σύρου. Ὑπῆρξεν ἐποχὴ, καθ' ἣν ἡ Ἐρμούπολις ἀπετέλει τὸ κέντρον τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου τῆς Ἑλλάδος. Σήμερον αἱ διεθνεῖς ἐμπορικαὶ σχέσεις πανταχόθεν ἀνεπτύχθησαν καὶ δὲν ὑπάρχει λιμὴν, ἐν τῷ ὁποίῳ ἀπ' εὐθείας νὰ μὴ κυκλοφορῶσι τὰ ἀντικείμενα τῆς ἐξωτερικῆς συναλλαγῆς.

Ἐὰν ὑπὸ σχετικὴν ἐποψιν μελετήσωμεν τὸ ἐμπόριον τῶν σιτηρῶν, ἡ γειννίασις τῆς σιτοφόρου Ἀρκτου, ἡ ἀρχαιοθὲν γινῶσις τῶν περιστάσεων αὐτῆς, ἡ διασπορὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, εἰς τὰ παράλια Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως καὶ πρὸ πάντων τὸ ἐμπορικὸν αἷμα, τὸ ῥέον εἰς τὰς φλέβας τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς, κατέστησαν τοὺς Ἑλληνας κυρίους τοῦ ἐμπορίου τούτου, τὸ ὁποῖον δὲν ἐβράδυνε νὰ ἐκταθῆ καὶ ἐπὶ ἐτέρων κλάδων τῆς ἐξωτερικῆς ἐν πολλοῖς τόποις ἐμπορίας. Ἡ μεγαλοφυΐα κυρίως τοῦ Ἑλληνοῦ ἐμπόρου συνίσταται πρὸ πάντων εἰς τοὺς ὑπολογισμοὺς τῆς ἐν τῷ παρόντι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι ζητήσεως καὶ τῆς προσφορᾶς ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῶν ὀρίων τῆς ἐν ἣ ἐμπορεύεται χώρας. Ἐρωτήσατε ἐν τούτοις τὸ ἐξωτερικὸν τοῦτο ἐμπόριον περὶ τοῦ συναγωνισμοῦ, τὸν ὁποῖον ἡ καθολικὴ τῆς ἀνθρωπότητος πρόσδος καθ' ἐκάστην ἐνώπιον αὐτοῦ ἀναπτύσσει. Ὁ Δούναβις καταβιβάζει ἐν τῷ Εὐξείνῳ Πόντῳ οὐχὶ μόνον τὰ ὕδατα τῆς Γερμανίας ἀλλὰ καὶ τὰ τέχνα αὐτῆς, ἀνοίγων ῥήγμα εἰς τὴν Ἀνατολήν, ἐπὶ τοῦ ὁποίου πολλοὶ οἰκονομικοὶ πόλεμοι θὰ δοθῶσι μίαν ἡμέραν μεταξὺ Ἑλληνισμοῦ καὶ Γερμανισμοῦ. Ἐν γένει ὑπὸ τὴν μεγάλην τοῦ συναγωνισμοῦ

ἀρχὴν καὶ τὸ ἐξωτερικὸν καὶ τὸ ἐσωτερικὸν τῶν ἐθνῶν ἐμπόριον ὑπόκειται εἰς πολιτικὴν τινα ἰσοπεδώσεως, τῆς ὁποίας τὰ ὄρια ἐκτείνονται ὅσον καὶ τὰ ὄρια τῆς ἐμπορικῆς ἐπιστήμης.

Ἐὰν ἐκ τῆς γενικῆς ταύτης θεωρίας συγκρίνωμεν τὸ ἐσωτερικὸν πρὸς τὸ ἐξωτερικὸν ἐμπόριον, τὸ ἐμπόριον δηλαδὴ ὅπερ ἐνεργεῖται ἐντὸς τῶν ἐπικρατειῶν πρὸς τὸ ἐπὶ τῶν ὁρίων αὐτῶν ἐμπόριον, οἱ πίνακες τῆς κινήσεως τοῦ ἐξωτερικοῦ τῶν χωρῶν ἐμπορίου ρίπτουσι μέγα ἐπὶ τοῦ προκειμένου φῶς. Τοιοῦτοτρόπως, ἐνῶ ἀφ' ἐνός κατὰ μέσον ὄρον δι' ἕκαστον κάτοικον τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους ἀπαιτεῖται ἐνιαύσιος διὰ τὸ παρὸν καὶ τὸ μέλλον κατανάλωσις τριακοσίων περίπου δραχμῶν, ἀφ' ἑτέρου πρέπει ὁ τόπος διὰ τὴν συντήρησίν του νὰ παράξῃ προϊόντα ἀξίας (ἄνθρωποι 1 457 894 × 300) 437 368 200 δραχμῶν. Ἀπέναντι τοῦ ποσοῦ τούτου ἢ κατὰ τὸ 1868 ἐξαγωγή τῆς Ἑλληνικῆς ἐπικρατείας ἀναβιβάζεται μόλις εἰς 54 535 275 δρ. δηλαδὴ μόλις εἶναι τὸ ὄγδοον. Τὰ λοιπὰ ἐπτὰ ὄγδοα ἐχρησίμευσαν ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν ἐσωτερικὴν συναλλαγὴν, ἣτις ἐντεῦθεν εἶναι πολὺ μεγαλειτέρα. Ἴνα ἐννόησῃ ἕκαστος ὁποίας ἐντάσεως εἶναι αὕτη δεκτικὴ, ἀρκεῖ τὸ παράδειγμα τῆς ἐμπορικωτάτης Ἀγγλίας, ἐν ἣ ἐποχῇ ἤδη ὑπεστήριζεν ὁ Pitt ἐνώπιον τοῦ κοινοβουλίου, ὅτι τὸ ἐξωτερικὸν ἐμπόριον αὐτῆς ἀπετέλει $\frac{1}{12}$ τῆς ὅλης τοῦ ἔθνους βιομηχανίας.

Ἡ Ἑλλὰς θεωρεῖται ὡς εἰς τῶν ἥττον βιομηχανικῶν τόπων καὶ ἐν τούτοις πανταχόθεν ἡ ἐθνικὴ ζωὴ ἐκ προϊόντων αὐτοῦ ἀποτελεῖται. Ὅσον ἀπομακρυνόμεθα ἐκ τῶν μεγάλων τῆς Ἑλλάδος κέντρων, τόσον τὸ ὕφασμα τῆς ζωῆς λαμβάνει ἐθνικώτερον χαρακτήρα. Τὰ πρῶτα ἐφόδια αὐτῆς, ἄρτος, κρέας, ἰχθὺς, γάλα, βούτυρον μαρτυροῦσι τὸν Ἑλληνισμὸν αὐτῶν. Ἐκάστη χωρικὴ οἰκία εἶναι μικρὸν τεχνουργεῖον. Ἡ παραγωγή τῶν ἐπὶ τοῦ Κορινθιακοῦ, Ἀργολικοῦ, Μεσσηνιακοῦ, Λαμιακοῦ κόλπου ἀναπτυσσομένων πεδιάδων εἶναι τῷ ὄντι σπουδαιότατη. Ἡ χειροτεχνία τῆς Τριπόλεως,

τῶν Πατρῶν, τῆς Σύρου, τοῦ Πειραιῶς, τῶν Ἀθηναίων ἐργάζεται μετὰ δραστηριότητος μείζονος τῆς κοινῶς ὑποτιθεμένης.—Ἐπειτα ἡ ἀπὸ τόπου εἰς τόπον μεταφορὰ τῶν βιομηχανημάτων, ἣτις ἐπὶ τοσοῦτον προσθέτει εἰς τὴν ἀξίαν αὐτῶν, δὲν εἶναι ἰδιαιτέρον προσὸν τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου. Προϊόντα ἀζήτητα ἐν τινι δήμῳ ἢ ἐπαρχίᾳ καθίστανται πολυτίμα ἐν ἄλλῃ μεθ' ὅλην τὴν ἐπιβάρυνσιν αὐτῶν διὰ πολλῶν ἐξόδων. Τότε πρέπει ὁ τόπος τῆς καταναλώσεως νὰ παράξῃ ἕτερα προϊόντα ἴσης ἀξίας πρὸς ἀνταλλαγὴν. Ἐκαστος λοιπὸν δύναται νὰ ἀναλογισθῇ τὴν μεγάλην ποσότητα τῶν ἐν τινι τόπῳ κυκλοφορουσῶν ἐσωτερικῶν ἀξιῶν. Τὸ ἐκτεθὲν τριακοστὸν δεύτερον διὰ τὴν Ἀγγλίαν καὶ ὄγδοον διὰ τὴν Ἑλλάδα παριστᾷ φυσικῶς τῷ λόγῳ μικρότεραν ποσότητα κυκλοφορούσης δυνάμεως κατὰ τὴν ἐξαγωγήν, ὅσης μένει ἐν τῷ τόπῳ ἵνα ὑποστῇ τὰς ἀλλοιώσεις τῶν διαφορῶν ἐμπορικῶν ἀξιῶν.

Ἐὰν λοιπὸν ἐπρόκειτο ἐκ τοῦ μεγαλείου μόνου νὰ λυθῇ τὸ ζήτημα τῆς ὑπεροχῆς, τὸ ἐσωτερικὸν ἐμπόριον κινεῖ ἀναμφισβητήτως μείζονας ὄγκους. Ἐν τούτοις ἀφ' ἧς ἐποχῆς ἀπεδείχθη, ὅτι ἡ παμβιομηχανία εἶναι ἀκατόρθωτος καὶ ὅτι ἐκάστη χώρα ἔχει τί νὰ ἐπιθυμήσῃ ἐκ τῆς ἑτέρας, τὸ ἐξωτερικὸν ἐμπόριον εἶναι πολυτιμώτατος τῶν ἐθνῶν βοηθός. Κατόπιν αὐτοῦ ἐπιδρῶσιν οἱ ἀνώτεροι πολιτισμοὶ ἐπὶ τῶν κατωτέρων ἐθνικῶν ἀναπτύξεων. Ἀκριβῶς εἶπεῖν, τὸ ἐξωτερικὸν ἐμπόριον ὑπὸ τὴν ἐποψίν τῆς κοινωνικῆς ἀνατροφῆς εἶναι ἀμίμητος διδάσκαλος.

Ἡ εἰδικότης τοῦ ἐσωτερικοῦ ἐμπορίου συνίσταται εἰς τὸν λόγον, ὅτι εἰς ὑπατον κέκτηται βαθμὸν τὸ προσὸν τῆς διαιρέσεως τῶν ἔργων. Τί σημαίνει π. χ. ἐὰν λαός τις σιτοπαραγωγὸς προμηθεύηται τὰ λοιπὰ ἐφόδια τῆς ζωῆς του ἐκ τῶν λοιπῶν βιομηχανικῶν ἐθνῶν, γινόμενος δοκιμώτατος περὶ τὴν καλλιέργειαν τοῦ σίτου, ὅταν τὸ λείπον ἐσωτερικὸν ἐμπόριον, διαιροῦν τὸ ἐπάγγελμα τοῦ σιτοπαραγωγοῦ εἰς τόσα ἄλλα, εἰσάγει τὴν ποικιλίαν εἰς τὴν ἐθνικὴν ἐξάσκησιν! Ἐκτὸς τῆς ὑποθέσεως ταύτης λαός

άνευ έσωτερικού έμπορίου διατελεῖ εἰς τὴν κατωτάτην τοῦ πολιτισμοῦ βαθμίδα. Ἐκαστος ἀσχολεῖται εἰς τὴν παραγωγὴν παντός εἰς αὐτὸν χρειώδους· ἐντεῦθεν δὲ ὅλα μὲν εἶναι ἀτελῆ, ἡ δὲ πρὸς ἀλλήλους ἀνάγκη ἐν σπαργάνοις ἀκόμη κεῖται. Ἐρχεται τότε ἡ καταγίγς καὶ παρασύρονται τὰ ἔθνικὰ ταῦτα οἰκοδομήματα, ὡς οἱ σωροὶ τῆς ἄμμου.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΤΩΝ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ ΚΑΙ ΕΝ ΓΑΛΛΙΑ

ΜΟΝΑΧΩΝ.

Κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1870 οἱ μὲν ὅλοι τῆς Ἑλλάδος κάτοικοι ὑπολογίζονται εἰς 4 457 894, οἱ δὲ ἐν αὐτοῖς τὸ μοναχικὸν ἀσχοῦντες ἐπιτήδευμα ἀναριθμοῦνται εἰς 1 988, ἧτοι εἶναι εἰς 1 πρὸς 731. Ἐν Γαλλίᾳ δὲ κατὰ τὸ 1864 οἱ μὲν ὅλοι κάτοικοι ἀπεγράφησαν εἰς 37 386 343, οἱ δὲ ἐν αὐτοῖς μοναχοὶ εἰς 408 149, ἧτοι 1 πρὸς 346.

Ὡς ἐν Γαλλίᾳ οὕτω καὶ ἐν Ἑλλάδι ὁ μοναχικὸς βίος στρατολογεῖ τοὺς ὀπαδούς του ἐξ ἀμφοτέρων τῶν γενῶν. Ἐνῶ ἐν Γαλλίᾳ αἱ μοναχαὶ (90 343) εἶναι πρὸς τοὺς μοναχοὺς (17 776) ὡς $5 \frac{1}{2} : 1$, ἐν Ἑλλάδι ἀριθμοῦνται μόλις 116 μοναχαί, ἧτοι 1 : $16 \frac{2}{3}$. Ἡ μεταξὺ Γαλλίας καὶ Ἑλλάδος διαφορὰ αὕτη τῶν μοναχῶν πρὸς τὰς μοναχὰς ὀφείλεται οὐχὶ τόσον εἰς τὸν ἐν Γαλλίᾳ πλεονασμὸν τῶν γυναικῶν, ὅσον εἰς τὸν ἐκ μακρᾶς χειρὸς σταθερὸν ἐν αὐτῇ ὀργανισμὸν τοῦ γυναικείου μοναχικοῦ βίου. Ἡ γυνὴ τῆς Ἀνατολῆς δὲν αἰσθάνεται ἄλλως ὅσον ἡ τῆς Δύσεως τὸ αἰσθημα τῆς ἀθυπάρξεως. Ὁ ἀνὴρ διὰ τὴν Ἑλληνίδα εἶναι ἀναγκαῖον τοῦ βίου συμπλήρωμα. Τοιοῦτοτρόπως ἡ ἐν Γαλλίᾳ παρατηρουμένη ἐξασθένησις τοῦ γάμου δὲν πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς ἄσχετος πρὸς τὸ φαινόμενον τῆς περισσεΐας ἐν τῇ γυναικείᾳ μοναχικῇ ζωῇ.

Ἐπὶ τὴν ἐποψίν τῶν καθιδρυμάτων, ἐν οἷς τὰ άτομα ταῦτα βιοῦσιν, ἡ μὲν Γαλλία ἀριθμεῖ 449 κεντρικὰς μονὰς

(maisons mères), 632 ἀνεξαρτήτους 12 984 παραρτηματικὰς, τὸ ὅλον 14 032· ἡ δὲ Ἑλλάς ἀριθμεῖ 152 μονὰς αὐτοτελεῖς. Ἐπὶ τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν Γαλλικῶν μονῶν ἀναλογοῦσι κατὰ μέσον ὄρον 7,70 μοναχοί, ἐνῶ πρὸς τὰς Ἑλληνικὰς ἀναλογοῦσι 13,08. Ἡ συσῶρευσις λοιπὸν τῶν Ἑλλήνων μοναχῶν εἶναι μείζων. Διαφέρει τὸ ζήτημα, ἂν αὕτη εἶναι ἀρμονικῶς διαμεμοιρασμένη πρὸς ὅλας τὰς μονὰς. Τοιοῦτοτρόπως μία μὲν μονὴ περιέχει πλείονας τῶν 100 ἀτόμων (Μέγα Σπήλαιον ἐν Καλαβρύτοις 164,) τέσσαρες ἄνω τῶν 50 (Ταξιάρχαι ἐν Αἰγιαλείᾳ 86, ἅγιος Γεράσιμος ἐν Κεφαλληνίᾳ 79, Πανάχραντος ἐν Ἄνδρῳ 51 καὶ Κοίμησις Θεοτόκου ἐν Τήνῳ 64), ὀκτῶ ἄνω τῶν 25 (Λαύρα ἐν Καλαβρύτοις 36, Φανερωμένη ἐν Νάξῳ 36, Κηπουρίων ἐν Κεφαλληνίᾳ 32, ἅγιος Ἀθανάσιος ἐν Καλαβρύτοις 30, Τουρλιανὴ ἐν Μυκῶνῳ 28, ὅσιος Λουκάς ἐν Λεβαδείᾳ 28, Λογχοβέρδα ἐν Νάξῳ 26 καὶ ἅγιος Διονύσιος ἐν Ζακύνθῳ 42), τεσσαράκοντα ἐξ ἄνω τῶν 10, αἱ δὲ λοιπαὶ ἄνω τῶν 3.

Ἐπὶ τὴν ἐποψίν τῆς εὐσεβείας τῶν ιδρυσάντων τὰς μονὰς ταύτας παρατηρεῖται, ὅτι ἐπὶ τῶν 152 Ἑλληνικῶν μονῶν τρεῖς μὲν εἶναι ἀφιερωμέναι εἰς τὴν Ἀγίαν Τριάδα, ἑπτὰ εἰς Ἀγγέλους, πέντε εἰς τὸν Σωτῆρα, ὀγδοήκοντα τέσσαρες εἰς τὴν Παναγίαν, ἐννέα εἰς τὸν ἅγιον Νικόλαον, ἑπτὰ εἰς τὸν ἅγιον Ἰωάννην, ἕξ εἰς τὸν προφήτην Ἡλίαν, πέντε εἰς τὸν ἅγιον Γεώργιον, ἀνὰ τρεῖς εἰς τοὺς ἁγίους Θεοδώρους καὶ εἰς τὸν Ἅγιον Δημήτριον, ἀνὰ δύο εἰς τοὺς ἁγίους Ἀναργύρους καὶ τὸν ἅγιον Ἀνδρέαν, ἀνὰ μία εἰς ἄλλους ἁγίους καὶ μία συλλήβδην διὰ τοὺς ἁγίους Πάντας. Εἶναι περίεργον ὅτι ἐν ἀριθμῷ μονῶν 152 τρεῖς μόνον ἀφιερῶνται εἰς τὴν Ἀγίαν Τριάδα καὶ ὅτι οἱ ἅγιοι Νικόλαος, Ἰωάννης καὶ Ἡλίας ἔχουσι πλείονας τοῦ Σωτῆρος μονὰς.

Ἐπὶ τὴν ἐποψίν τοῦ γένους τὸ γυναικεῖον ἔδωσε μὲν πλείονα τοῦ ἀνδρικοῦ ὀνόματος εἰς τὰς μονὰς (86 : 66), ἀριθμεῖ δὲ τοιαύτας εἰς ἀποκλειστικὴν σωτηρίαν του ἐπὶ 152

μονῶν μόλις 5, ἐξ ὧν ἡ μία τοῦ δυτικοῦ δόγματος. Ἐν Γαλλίᾳ ἐπὶ 14 032 μονῶν αἱ γυναῖκες ἔχουσι τὰς 12 006.

Ἐν γένει ἡ ἐν ταῖς μοναῖς τῆς Ἑλλάδος ζωὴ δύναται νὰ μελετηθῇ ὑπὸ δύο ἐπόψεις, ἐξ ὧν ἡ μὲν ἀνήκει εἰς τοὺς κανόνας, ἡ δὲ εἰς τὴν πρακτικὴν. Ἐὰν ἐξαιρέσωμεν τὴν κοινοβιακὴν δίκαιαν, ἥτις ὁσημέραι ἀποβάλλει ὄπαδους, ὑπὸ οἰκονομικὴν ἔποψιν τὸ πλεῖστον τῶν Ἑλληνικῶν μονῶν εἶναι ἀθροίσματα ἀτομικῶν συμφερόντων, εἰς τὰ ὅποια αὐταί διδουσι κατοικίαν, ἄρτον καὶ κατὰ τὰ ἐνόητα ἀλλὰ τινα πρῶτα τῆς ζωῆς ἐφόδια. Ἀφ' ἐτέρου ἕκαστος φροντίζει διὰ τὸ ἄρτυμα τῆς τροφῆς καὶ τὸ ἐνδύμα τοῦ σώματος. Ἡ δὲ κατὰ τοὺς κανόνας πολιτεία ἀνήκει εἰς τὴν θεωρίαν τῆς θρησκείας, οὐχὶ τόσον ὑπὸ ἐπιστημονικὴν ἔποψιν, ὅσον ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς προσευχῆς. Κύριος σκοπὸς τῶν ἐν ταῖς μοναῖς καταφευγόντων εἶναι ἡ ἀπομάκρυνσις ἀπὸ τῶν τρικυμιῶν τοῦ κόσμου τούτου. Ἐὰν κρίνωμεν ἐκ τῆς ἐντὸς τῶν μονῶν ἐν παιδικῇ τὸ πλεῖστον ἡλικίᾳ εἰσόδου, πρέπει νὰ υποθέσωμεν, ὅτι αἱ τρικυμίαι αὐταὶ πολὺ πρωίμως καταλαμβάνουσι τὰ άτομα. Ἐν τούτοις, ὅπως ὁ φόβος τοιούτων συμβεβηκότων δὲν ἐμποδίζει τοὺς καλοὺς ναυτικούς ἀπὸ τοῦ νὰ ριψοκινδυνεύωσιν εἰς ἀνοικτὸν πέλαγος, τοιουτοτρόπως καὶ ἡ κοινωνία ἐσυνείθισε πλέον νὰ βλέπῃ μεταξὺ αὐτῆς μοναχοὺς ἀταράχως ἐνώπιον τοῦ σκανδάλου διαβαίνοντας.

Ἡ θεωρητικὴ ἐργασία τῶν μοναχῶν, εἰς τὴν ὁποίαν ὡς ἐξαίρεσις προσετέθη ἡ διδασκαλία ἐκτὸς τῶν τειχῶν τῆς μονῆς, ἐξαίρεσις, ἥτις οὐδέποτε εἶχεν ἐν τῷ Ἀνατολικῷ κόσμῳ τὴν ὁποίαν ἔλαβε ἐν τῷ Δυτικῷ ἀνάπτυξιν, ἡ θεωρητικὴ, λέγω, ἐργασία τῆς προσευχῆς, ἥτις παρ' ἡμῶν υποτίθεται ὅτι ἀπορροφᾷ τὸ σύνολον τῶν μοναχῶν, ἐν Γαλλίᾳ ἐπὶ 108 119 μοναχῶν ἐπασχολεῖ ἀποκλειστικῶς μόνον 12 141 (4 046 ἄνδρας καὶ 8 095 γυναῖκας). Ἐν πρώτοις προξενεῖ αἰσθησιν τὸ ἐν Γαλλίᾳ πλεόνασμα τῶν θεωρητικῶν τῆς θρησκείας γυναικῶν, διότι εἶναι διπλάσιαι τῶν ἀνδρῶν. Ἀκολούθως ἐὰν αἱ θεωρητικαὶ προσευχαὶ τῶν μο-

ναχῶν δὲν εἶναι καθαρὰ διὰ τὴν κοινωνίαν ἀπώλεια, ὅπως ἰσχυρίζονται οἱ ἀποκρούοντες τὴν μεσιτικὴν τῶν θρησκευμάτων ἀποστολὴν, ἀξιοπαρατήρητος εἶναι ἡ μεταξὺ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐν γένει πληθυσμοῦ καὶ τοῦ Γαλλικοῦ δυσαναλογία τῶν μοναχικῶν δεήσεων. Ἐνῶ ἐπὶ 1 457 894 Ἑλλήνων μεσιτεύουσι 1 988, ἐπὶ 37 386 343 Γάλλων μεσιτεύουσι μόνον 12 141. Ἡ ἀναλογία λοιπὸν εἶναι ὡς 31 : 7. Ἐὰν δὲ λάβωμεν ὡς βάσιν μόνον τοὺς ἄνδρας μοναχοὺς, ἡ δυσαναλογία εἶναι μείζων, ὡς 88 : 13. Ἐντεῦθεν ἐξηγεῖται, θὰ ἔλεγέ τις, ἡ ἐπὶ τοῦ Γαλλικοῦ ἔθνους πεσοῦσα τελευταῖον κατάρρα.

Ἐκτὸς τῆς θεωρητικῆς τάξεως ὁ Γαλλικὸς μοναχισμὸς κατὰ τὴν ἀπαρίθμησιν τοῦ 1861 ἀπετελεῖτο ἐκ τριῶν ἐτέρων τῆς διδασκτικῆς (12 845 ἄνδρες, 58 883 γυναῖκες, ὅλον 71 728), τῆς νοσοκομικῆς (389 ἄνδρες, 20 292 γυναῖκες, ὅλον 2 681) καὶ τῆς διευθυνούσης ἄσυλα καὶ ἀγροτικά διὰ τοὺς παῖδας ἐκπαιδευτήρια (496 ἄνδρες, 3 073 γυναῖκες, ὅλον 3 569). Οἱ Ἕλληνες μοναχοὶ δὲν εἶναι ὀργανισμένοι πρὸς τοιαύτην χρησιμότητα. Ἡ μὲν παιδαγωγία πρὸ καιροῦ ἐγκατέλειπεν αὐτούς· ἡ δὲ νοσοκομία καὶ τὸ ἄσυλον ἀνήκουσιν εἰς ἀπώτερον καὶ ἐπὶ ἄλλων βάσεων μέλλον.

ΠΕΡΙ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΡΙΣΕΩΝ.

Ἡ μεταξὺ ζητήσεως καὶ προσφορᾶς ἁρμονία εἶναι τὸ ἰδανικὸν τῆς οἰκονομικῆς εὐδαιμονίας τῶν λαῶν. Ὅλαι αἱ προσπάθειαι εἰς τὸ ἰδανικὸν τοῦτο ἀποβλέπουσι.—Ζητοῦσι πλείονα οἱ καταναλωταί; Δὲν βραδύνουσι νὰ τοῖς τὰ προσφέρωσιν οἱ παραγωγοί. — Ὑπερακοντίζεται ἡ παραγωγικὴ τούτων δύναμις; Ἴδου μένουσι πολλαὶ πραγματεῖαι ἀζή-

τητοι· ἡ τιμὴ των καταβαίνει μέχρι τῶν παραγωγικῶν δαπανῶν καὶ ἔτι πλέον, οἱ δὲ παραγωγοὶ ἀναγκάζονται ἵνα χαλιναγωγήσωσιν ἑαυτοὺς, δίδοντες τὸν καταλληλότερον δρόμον εἰς τὴν δραστηριότητά των. Αὐτὴ εἶναι ἡ ὁδὸς τῆς ἰσορροπίας τῶν οἰκονομικῶν δυνάμεων.

Ἄλλὰ πάντοτε δὲν εἶναι τις κύριος νὰ σταματήσῃ ἐκεῖ ἔνθα συμφέρει αὐτῷ. Συνήθως ὅταν κυλίσῃ τις ἐξ ὑψηλοῦ μέρους, δὲν ἔχει τὴν δύναμιν τῆς ἐκλογῆς τῶν τόπων. Συμβαίνει δὲ τοῦτο εἰς τὰ άτομα, ὅπως καὶ εἰς τὰ ἔθνη, εἰς τὸν πολιτικὸν βίον, ὅπως καὶ εἰς τὸν οἰκονομικόν. Αἱ πτώσεις αὐταὶ ἀπὸ τοῦ κακοῦ εἰς τὸ χειρόν ἀποτελοῦσι τὰς ἀτομικὰς, πολιτικὰς καὶ οἰκονομικὰς κρίσεις. Ἐὰν αὐταὶ ἔλλειπον, θὰ διακωλύετο ἡ νοθεΐα τῶν ψευδῶν καταστάσεων. Χρησιμεύουσι δηλαδὴ αἱ κρίσεις, ὅπως αἱ τρικυμῖαι, αἵτινες, καταστρέφουσαι τὴν ὑπάρχουσαν δυσαρμονίαν ἐν τῇ φύσει, ἐπαναφέρουσι τὴν ἰσορροπίαν τῆς ἐν αὐτῇ ζωῆς. Τότε φαίνεται, ὅτι ἡ φύσις ἀναλαμβάνει νέας δυνάμεις.—Ἀπαραλλάκτως ἐνεργεῖ καὶ ἡ τρικυμία τῆς πολιτικῆς κρίσεως, εἴτε ἐντὸς τοῦ ἔθνους εἴτε μεταξὺ πλειόνων ἔθνῶν. Φαντάζομαι τὴν ἀναγκαιότητα τῆς Εὐρωπαϊκῆς κρίσεως, ἥτις διὰ τῶν βαρβαρικῶν ἐν τῷ Ῥωμαϊκῷ κράτει εἰσβολῶν ἔσωσε τὸ ἀνθρώπινον γένος ἀπὸ τοῦ Καισαρικοῦ μαρασμοῦ.—Αἱ δὲ οἰκονομικαὶ κρίσεις εἶναι φυσικαὶ μέθοδοι τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας, δι' ὧν, ὅταν αὕτη πιέζῃται ὑπὸ τὸ βᾶρος σεσηπότων συμφερόντων, ἀποκόπτει αὐτὰ ἐκ τοῦ λοιποῦ ὑγιοῦς σώματος μετὰ σκληρότητος μοιραίας, τὴν ὁποίαν ὁ τολμηρότερος χειροῦργος δύναται νὰ ζηλεύσῃ. Ἐν τούτοις ἡ οἰκονομικὴ τρικυμία παρέρχεται καὶ ὁ ὀρίζων τῶν νέων ἐπιχειρήσεων ἀνοίγεται μεγαλοπρεπέστατος. Ἡ ἐθνικὴ οἰκονομία φαίνεται, ὅτι λαμβάνει τότε νέας δυνάμεις. Ἐπειδὴ ἔπεσον οἱ ἀνίκανοι, οἱ ἀπρόσεκτοι ἢ οἱ πονηροὶ, εἶναι πολὺ φυσικὸν τὰ διασωθέντα ἀγαθὰ στοιχεῖα νὰ κατοικήσωσι ἐκ νέου τὸν οἰκονομικὸν κόσμον, ὅπως ἡ οἰκογένεια τοῦ Νῶε τὸν γῆϊνον.

Αἱ οἰκονομικαὶ κρίσεις ὅτε μὲν λαμβάνουσι γενικὸν χαρακτήρα καθολικῆς ἐν τῷ ἔθνει καχεξίας, ὅτε δὲ προσβάλ-

λουσιν εἰδικὸν τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας κλάδον. Ἐν τούτοις ἡ μεταξὺ τῶν διαφόρων αὐτῆς κλάδων ἀλληλεγγύη εἶναι τοιαύτη, ὥστε σπανίως, ὅταν νοσεῖ ὁ μὲν, δὲν τὸ αἰσθάνεται ὁ ἕτερος. Τοιοῦτοτρόπως ὁ οἰκονομικὸς ὀργανισμὸς τῶν ἔθνῶν ὑπενθυμίζει κατ' ἀκρίβειαν τὸν ζωϊκόν. Δὲν πάσχει μέλος τούτου χωρὶς νὰ συμπάσχωσι καὶ τὰ λοιπὰ. Ἐν τούτοις ὑπάρχουσι καὶ κυριώτατα ὄργανα, τῶν ὁποίων ἡ πάθησις ἐξασκεῖ μείζονα ἐπιρροὴν ἐπὶ τῆς γενικῆς τοῦ σώματος καχεξίας· ὅταν ἐν γεωργικῇ χώρᾳ συμβαίνει κρίσις γεωργικῆ, εἶναι φανερόν, ὅτι ἡ πάθησις ἀφορᾷ τὸ κυριώτατον τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας ὄργανον. Ὅταν, λέγει ὁ Faucher, καταλάβῃ κρίσις τὰ βαμβακουρικὰ καταστήματα τῆς Lancashire, πολλάκις τότε ἡ Ἀγγλία ὁμοιάζει ἀσθενῆ, στρεφόμενον μετὰ πόνου ἐπὶ τῆς κλίνης του.

ὑπὸ καθολικὴν ἔποψιν αἱ οἰκονομικαὶ κρίσεις ἔχουσι τι αἰφνίδιον, καθὼς οἱ πανικοὶ φόβοι τῶν στρατῶν. Τοῦτο δὲν σημαίνει, ὅτι ἐλλείπουσι τὰ σημεῖα ἐπὶ τοῦ οἰκονομικοῦ ὀρίζοντος, ἀλλ' ὅτι σπανίως ταῦτα ἔχουσι τὴν δύναμιν τῆς γενικῆς προειδοποιήσεως. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὁ κόσμος ἀκούει τὰς προφητείας, ἔχων τὴν σταθερὰν ἀπόφασιν νὰ μὴ ὠφελῆθῃ ἐξ αὐτῶν. Ἐν τούτοις μόλις τὰ συμπτώματα βεβαιωθῶσι, εὐθὺς ἡ πίστις καταλαμβάνεται ὑπὸ τοιούτων νευρικῶν συγκινήσεων, ὥστε δρομαία ἐγκαταλείπει τὸ στάδιον. Τότε ἀρχεται ἡ καταστροφή.

Εἰς τέσσαρας κατηγορίας δύναται νὰ καταταχθῶσι τῶν οἰκονομικῶν κρίσεων τὰ αἷτια· εἰς φυσικὰ, πολιτικὰ, βιομηχανικὰ καὶ ἐπιχειρηματικὰ.

α.—Τὰ φυσικὰ εἶναι, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἀνώτερα τῆς ἀνθρωπίνης δυνάμεως. Μέχρι τινὸς ἐν τούτοις καθίσταται αὕτη ὑπεύθυνος, ἐὰν ὑπολογίσωμεν τὸν χρόνον ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν. Τοιοῦτοτρόπως ἡ γενεὰ ἐκείνη, ἥτις καταστρέφει τὰ δάση τῆς χώρας, ἐτοιμάζει βεβαιότερας τὰς καταιγίδας καὶ τὰς πλημμύρας, τῶν ὁποίων τὰ ὕδατα δὲν διαμοιράζονται πλέον ἐφ' ὅλης τῆς χώρας ἀρμονικῶς. Αἱ ἐπιδημῖαι τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν κτηνῶν ἐξασκοῦσι μεγά-

λῆν ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἐπιρροήν. Αἱ καταστροφαὶ αὐτῶν εἶναι τόσοι λόγοι διαταράξεως τῆς οἰκονομικῆς ἁρμονίας. Ἐὰν μέχρι τίνος ἡ ἀνθρωπίνη δύναμις δύναται νὰ ἐλαττώσῃ τὴν φθοροποιὰν αὐτῶν ἐπιρροήν (διὰ λοιμοκαθαρηθρίων π.χ. καὶ τῆς βελτιώσεως τῆς δημοσίας ὑγιεινῆς), εἶναι πρόδηλον ὅτι, ἐλαττουμένων τῶν καταναλωτῶν διὰ τῆς ἐπιδημίας, μετατρέπονται ταχέως οἱ ὅροι τῆς ζήτησεως καὶ τῆς προσφορᾶς.—Αἱ σιτοδεΐαι ἀνήκουσιν ἐνταῦθα εἰς πρῶτιστον λόγον. Ἐπειδὴ ἐν σιτοδείᾳ τὰ εἰσοδήματα τῶν πολυπληθεστέρων τῆς κοινωνίας τάξεων ἀπορροφῶνται ὑπὸ τῆς ἀνάγκης τῶν θρεπτικῶν ὑλῶν, τὰ λοιπὰ βιομηχανικὰ προϊόντα μένουσιν ἐν ταῖς ἀποθήκαις στάσιμα. Ἐπειτα τὰ προϊόντα ἀλλάσσονται πρὸς ἄλλα προϊόντα. Ὅταν οἱ σιτοπαραγωγοὶ δὲν προσφέρουσι εἰς ἰκανὴν ποσότητα τὰ προϊόντα αὐτῶν, τὰ λοιπὰ προϊόντα διαταράσσονται, ἐκπίπτουσιν εἰς τὴν πμῆν, καὶ ἄρχεται ἡ κρίσις. Ἐλλειψις ἀφ' ἐνὸς μεγάλῃ, ἀφθονία ἀφ' ἑτέρου ὑπέρμετρος, ἰδοὺ οἱ δύο ἀναπόφευκτοι ὅροι. Ἐὰν ὁ Φαραῶ δὲν ἀπεταμίευσεν τὸν σῖτον τῶν εὐτυχῶν ἐτῶν, αἱ ἐκ τῆς ὑπερμέτρου προσφορᾶς αὐτῶν καταστροφαὶ θὰ ἦσαν ἄξιοι νὰ συγκριθῶσι πρὸς τὰς καταστροφὰς τῶν δυστυχῶν ἐτῶν, τὰς ὁποίας προέλαβεν. Ἄλλ' ἐρρέθη ἤδη, πάντοτε δὲν πιστεύονται τὰ ὄνειρα τοῦ Φαραῶ καὶ οἱ Ἰωσήφ δὲν εἶναι συνήθεις μάντις.

β'.—Τὰ πολιτικὰ αἷτια ἀναλύονται εἰς τὴν ἔλλειψιν τῆς ἀσφαλείας, τὴν ὁποίαν ἀπειλεῖ ἡ κυβερνητικὴ τοῦ τόπου κατάστασις. Ἄγει αὕτη εἰς ἐπανάστασιν; Κακὸν σύντροπον ὑπόσχεται εἰς τὴν οἰκονομικὴν ἁρμονίαν. Ἄγει αὕτη εἰς τυραννίαν; Οἱ κρότοι ἀφ' ἐνὸς τῆς αὐθαιρεσίας τοῦ τυράννου καὶ ὁ λάκκος, τὸν ὁποῖον ἀρχίζει νὰ σκάπηθῃ ὁ τυραννούμενος, ἀποτελοῦσιν ἀποτρόπαιον ἤχων συμφωνίαν. Οἱ πόλεμοι τῶν ἐθνῶν εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην ὑπάγονται, διότι ἡ οἰκονομικὴ ἁρμονία δὲν ἀναγνωρίζεται ἐθνικὰ ὅρια. Ὅπως δὲ πάσχει ἐν τῷ ἐσωτερικῷ διὰ τῶν ταραχῶν τῶν ἐπαρχιῶν, οὕτω πάσχει καὶ ἐν τῷ ἐξωτερικῷ διὰ τῶν πολέμων τῶν ἐθνῶν. Ἐν γένει αἱ ἐπικράτεια διατελοῦσιν εἰς

τοιούτον λόγον πρὸς τὴν οἰκονομικὴν τῆς ἀνθρωπότητος ἁρμονίαν, εἰς οἷον αἱ ἐπαρχίαι πρὸς τὴν εἰς τὴν ὑπάγονται ἐθνικὴν.

γ'.—Τὰ βιομηχανικὰ αἷτια ἐπενεργοῦσι πρὸ πάντων ὁσάκις πρόκειται περὶ ἐφοδίων τῆς ζωῆς, τῶν ὁποίων μὲν αἱ θρεπτικαὶ ὑλαὶ εἶναι ἀναγκαιότεραι. Ὅταν τὰ προϊόντα τῆς βιομηχανίας καταληφθῶσιν ὑπὸ φρενητιῶδους συναγωνισμοῦ, τὰ βιομηχανικὰ καταστήματα μεταβάλλονται εἰς παλαίστρας παθῶν, τὰ ὁποῖα προσβάλλουσι ἐκ θεμελίων τὴν βιομηχανικὴν ἐπιτυχίαν. Τότε ἄρχονται αἱ ἀλλεπάλληλοι πτώσεις τῶν βιομηχανικῶν καταστημάτων, διότι δὲν παραβαίνονται ἀτιμωρητὶ οἱ νόμοι τῆς οἰκονομικῆς ἁρμονίας.—Ἡ ἔλλειψις τῆς ἀναγκαίας βιομηχανικῆς παραγωγῆς ἐξασκεῖ ἀνάλογον ἐπιρροήν. Αἱ ἀπεργίαι τῶν ἐργατῶν, ὅταν λαμβάνωσιν εὐρείας διαστάσεις εἶναι σημαντικώτατα ἐπὶ τοῦ προκειμένου φαινόμενα.

δ'.—Αἱ ἐπιχειρήσεις ἀποτελοῦσι ἰδιαιτέρον θέμα ἐρεύνης ἐπὶ τῶν οἰκονομικῶν κρίσεων. Πολλάκις τὸ ἐπιχειρηματικὸν πνεῦμα εἰσέρχεται εἰς ψευδῆ ὁδόν. Ὅ,τι λέγουσι περὶ τῶν ἐρήμων, ὅτι οἱ ἐν αὐταῖς πλανώμενοι πάσχουσιν ἀλλοκότους ὀπτικὰς ἀπάτας, τῶν ὁποίων ἡ ἔντασις καὶ τὸ παράδοξον ἀναπτύσσονται τεραστίως μετὰ τῆς πείνης καὶ τῆς δίψης, συμβαίνει καὶ ἐν τῇ κοινωνίᾳ τῶν ἀνθρώπων, ὅταν αὕτη ἀκατάσχετος ριφθῇ εἰς τὸ πέλαγος τῶν ἐπιχειρήσεων. Οἱ γνωρίζοντες τὰ μέρη καὶ οἱ προσεκτικοὶ διαφεύγουσι κατὰ τὸ πλεῖστον, οἱ πλανώμενοι καὶ οἱ τὰ μυθώδη κέρδη καραδοκοῦντες ἐπὶ τοῦ πρώτου σκοπέλου κατασυντρίβονται. Ἡ κρίσις δὲν βραδύνει νὰ ἐπέλθῃ καὶ τὸ παράλιον νὰ πληρωθῇ ὑπὸ ναυαγῶν.

Ἐὰν ἐπιθεωρήσωμεν ἀπὸ γενικωτέρας ὄψεως τὰ ἐκτεθέντα αἷτια, πρέπει ἐξ ἅπαντος νὰ δεχθῶμεν, ὅτι ἐγκρατεῖα εἰς τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων, ἵνα ἡ ὑπερβολὴ ἐκτρέψει πάντοτε αὐτὰ τῆς κανονικῆς τροχιάς των. Ἰδοὺ ἡ βῆσις, ἐφ' ἧς ἀναπτύσσονται αἱ δεινότεραι τῶν οἰκονομικῶν κρίσεων. Εἶναι περίεργον ὅτι αἱ οἰκονομικαὶ κρίσεις ἀναφαίνονται πρὸ πάντων ἐν τοῖς πολιτισμένοις καὶ πλουσίοις

λαοίς. "Ἴνα πέση τις κάτω, πρέπει νὰ ἴσταται ἀναλόγως ὑψηλότερον. Λαοὶ δὲ πτωχοὶ καὶ βάρβαροι, διατελοῦντες εἰς τὴν κατωτάτην βαθμίδα, δὲν φοβοῦνται μείζονα πτώσιν.

Δὲν ὑπάρχει φάρμακον κατὰ τῶν οἰκονομικῶν κρίσεων ἀνάλογον πρὸς τὰ ὀλίγα ἐκεῖνα μέσα τῆς Ἰατρικῆς, τὰ ὁποῖα σταματῶσι τῆς νόσου τὴν πρόοδον. Ἡ δύναμις τῶν πραγμάτων εἶναι τοιαύτη, ὥστε ἡ κρίσις θὰ ποιήσῃ τὴν περίοδον αὐτῆς εἰς μάθημα τῶν λαῶν, ὅτι πρέπει νὰ ὦσι Προμηθεῖς καὶ οὐχὶ Ἐπιμηθεῖς. Αἱ οἰκονομικαὶ κρίσεις εἶναι τιμωρίαι τῆς ἀνθρωπότητος, τὰς ὁποίας πρέπει αὕτη νὰ ὑποφέρῃ πρὸς ἐξαγνισμόν. "Ὅταν ἀναλογισθῶ, ὅτι πλησίον τοῦ πονηροῦ πίπτει πολλάκις καὶ ὁ ἀθῶος, ἐνθυμοῦμαι τὴν δικαιοσύνην τῶν Ῥωμαίων, ὅταν ἀπεδεκάτιζον τοὺς στασιαστάς λεγεῶνας αὐτῶν χωρὶς περαιτέρω ἔρευναν περὶ τοῦ ἐνόχου καὶ τοῦ ἀθώου. Πάντοτε ὑπάρχει μεταξὺ τῶν διαφορῶν κοινωνικῶν σωμάτων (ἔθνος, βιομηχανικόν, ἢ στρατιωτικὸν τάγμα) ἀλληλεγγύη τις φυσική. Καὶ δὲν εἶναι τις ἔνοχος, εἰμὴ διότι τὸ ἠνέχθησαν ἢ τὸ ἐνεθάρρυνον οἱ ἄλλοι.

Ἰδιαιτέρας ἐπιστάσις δεῖται τὸ οἰκονομικὸν φαινόμενον, καθ' ὃ περιοδικῶς αἱ κοινωνίαι καταλαμβάνονται ὑπὸ τοῦ ἐπιχειρηματικοῦ καὶ πιστωτικοῦ πυρεττοῦ. "Ὅσον τὸ πνεῦμα τῆς ἐπιχειρήσεως καὶ τὸ πνεῦμα τῆς πίστεως εἶναι γνωρίσματα προχωροῦντος πολιτισμοῦ, τόσον τὸ πάθος αὐτῶν κρύπτει ἀληθῆ κίνδυνον. Ἐν τούτοις δὲν θέλομεν τὸν πολιτισμὸν χάριν αὐτοῦ καὶ μόνου, ἀλλὰ διὰ τὴν εὐδαιμονίαν, τὴν ὁποίαν ὑπόσχεται. "Ὅταν σπεῖρει ὑποσχέσεις καὶ θερίζει καταστροφὴν, σημεῖον ὅτι ὅλα, μέχρι καὶ αὐτοῦ τοῦ πολιτισμοῦ, ἔχουσιν ἀνάγκην παιδαγωγίας. Ἄλλοίμονον! Δωρῶν οὗτος πελέκεις καὶ βραχὴν εἰς τοὺς ἀγρίους τῆς Ἀμερικῆς, ἐθεμελίωσεν ἐπὶ τῆς ἐξοντώσεως αὐτῶν τὸν Νέον κόσμον.

"Ὅταν κατὰ τὸ ἔτος 1863—1866 κατέλαβεν τὴν ἀγορὰν τοῦ Λονδίνου ἡ μανία τῶν νέων ἐπιχειρήσεων, παρίστατο αὕτη ὑπὸ τὸ σεμνὸν τῆς νύμφης ἔνδυμα. Τὰ κεφάλαια ἔσπευσαν ἀμέσως νὰ χαιρετήσωσιν αὐτήν. Πλήθος ἰδιωτικῶν ἐπιχειρήσεων μετετρέπη εἰς ἀνωνύμους ἐταιρίας.

Καὶ ἐφαίνετο, ὅτι ἡ ἀνώνυμος τῶν κεφαλαιούχων ἔνωσις εἶναι ἡ μαγευτικὴ τοῦ ἐπιχειρηματικοῦ πνεύματος ῥάβδος. Διοικηταὶ καὶ ὑποδιοικηταί, σύμβουλοι καὶ πρόεδροι συμβούλων, ὑπάλληλοι καὶ γραφεῖα, ὅλα ἐμαρτύρουν, ὅτι ἐντὸς τῶν ἐταιρικῶν τούτων ναῶν μεγάλη ἐλατρεύετο θεότης, διότι οἱ ἐν αὐτοῖς ὑπηρετοῦντες ἐτρέφοντο τῇ ἀληθείᾳ μεγαλοπρεπέστατα. "Ὅπισθεν ὁμως αὐτῶν εἰργάζετο ὁ ἀπὸ μηχανῆς θεός. Εὐφρεῖς τινες ἐδίδον εἰς τὸν λαὸν ὅ,τι ἡ Κίρκη εἰς τοὺς συντρόφους τοῦ Ὀδυσσεῶς. Δὲν ἐχρειάσθη εἰμὴ ἐλαφρὰ πνοή, ἵνα ὅλον τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο καταπέσῃ εἰς ἐρρείπια, τὰ ὁποῖα κατεπλάκωσαν τοὺς κοιμηθέντας ὑπὸ τὰ λαμπρὰ ὄνειρα, τὰ ὁποῖα ὁ δολερὸς Μορφεὺς ἐφύσησεν ἐπ' αὐτῶν. Κατὰ τὴν 9, 10 καὶ 11 Μαΐου 1866 ὁ πανικὸς φόβος εἶχε κυριεύσει τὴν ἀγορὰν τοῦ Λονδίνου. Τὸ πρῶτον σύνθημα τῆς καταστροφῆς ἐδόθη ὑπὸ τοῦ μεγάλου προεξοφλητικοῦ καταστήματος Overed-Gurney. Τὸ City ἦν κατατετρομαγμένον, ὡς ἀνέπλησίαζεν ὁ ἐχθρός. Ἐντὸς δὲ μιᾶς ἑβδομάδος αἱ πτωχεύσεις ὑπερέβησαν τὰ 640 ἑκατομ. δραχμῶν!

Ἐὰν ἀπὸ τοῦ Ἀγγλικοῦ πυρεττοῦ μεταβῶμεν εἰς τὰ ἀπὸ τοῦ τελευταίου ἰδίως ἔτους ἐπιχειρηματικὰ καὶ πιστωτικὰ παρ' ἡμῖν φαινόμενα, ἐν πρώτοις προξενεῖ αἴσθησιν ἀφ' ἑνὸς ὁ μέγας ἀριθμὸς τῶν μεταλλευτικῶν ἐπιχειρήσεων καὶ ἀφ' ἑτέρου ἡ ἔντασις τῆς κυκλοφορίας τῶν πιστωτικῶν ἀξιῶν. Δὲν εἶναι ὑπερβολή, εἰν ἀναβίβασθῆ εἰς 200 ἑκατομμύρια ὁ ὅλος ἀριθμὸς τῶν ἐν τῷ ὀλίγῳ τούτῳ διαστήματι δημιουργηθέντων πιστωτικῶν ὀργάνων.

Τόσοι θησαυροὶ ἦσαν ἄραγε κεκρυμμένοι ὑπὸ τὸ ἄγονον τῆς Ἀττικῆς ἔδαφος μέχρι τῆς στιγμῆς καθ' ἣν τὰ κέρδη τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς ὑπὸ τὴν ἐποψιν τῆς πίστεως καὶ τῆς ἐταιρίας Ἰλαρίωνος Ροῦ ὑπὸ τὴν ἐποψιν τῆς μεταλλευτικῆς συνεκίνησαν τὰς Ἑλληνικὰς φαντασίας; Ἡ μήπως χάριν τῶν νέων οἰκονομικῶν δοκιμασιῶν ἐγκατελείφθησαν παλαιοὶ ἀγροὶ εἰς ἐρήμωσιν καὶ ἀναγκαῖαι ὁδοὶ εἰς καταστροφὴν; Ζητήματα σπουδαιότατα, ἐπὶ τῶν ὁποίων πρέπει πρῶτον νὰ ὁμιλήσῃ ὁ χρόνος, ἵνα μελετήσῃ κατόπιν ἡ ἐπιστήμη.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΝ ΡΩΣΣΙΑ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ ΤΟΥ
ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΚΛΗΡΟΥ.

Βεβαίως ἡ ἀρχὴ τῆς ἰδιοκτησίας δὲν ἔχει ἀνάγκη νω-
τέρων ἀποδείξεων. Εἶναι κατόρθωμα τοῦ πρώτου καταλα-
βόντος, εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ἐργασίας, εἶναι προῖον τοῦ
συναλλάγματος, θέλησις τοῦ νόμου, ἢ ἀπόρροια τοῦ φυσι-
κοῦ δικαιώματος ἀρχαιοτέρα τῆς δυνάμεως τοῦ νομοθέτου,
ἀδιάφορον. Δὲν ὑπάρχει σήμερον πολιτισμένος ὅπως οὖν
λαὸς, μὴ αἰσθανόμενος κατὰ βῆθος ἐν τῇ ὑγιεστέρᾳ αὐτοῦ
ἀναπτύξει τὴν ἰερότητα τοῦ δικαιώματος τῆς ἰδιοκτησίας.

Προκειμένου περὶ ἀλλοδαπῶν, ἡ μεγάλη αὕτη ἀρχὴ πά-
σχει μίαν ἐξαιρέσιν, ἥτις ἀληθῶς εἶναι λίαν κεφαλαιώδης,
διότι, καθὼς λέγει ὁ Vattel (Δίκαιον τῶν Ἐθνῶν Β' § 114),
ἐκάστη ἐπικράτεια εἶναι κυρία νὰ ἐπιτρέψῃ ἢ ἀρνηθῇ πρὸς
τοὺς ξένους τὴν ἀπόκτησιν ἀκινήτων ἐν τῇ χώρᾳ αὐτῆς». Πολλοὶ ὑπάρχουσιν οἱ λόγοι, οἱ πείθοντες, ὅτι ἡ κυριότης
τῆς γῆς δὲν εἶναι ἀδιάφορος πρὸς τὴν ὑπαρξιν τῆς ἐπικρα-
τείας καὶ τὴν τοιαύτην ἢ τοιαύτην διαμόρφωσιν αὐτῆς. Ἄμα
ὅμως ὑποτεθῆ, ὅτι ἔθνος τι ἐπέτρεψεν εἰς ἀλλοδαποὺς τὴν
ἀπόκτησιν ἀκινήτου ἰδιοκτησίας ἐν τῇ ἑαυτοῦ χώρᾳ, τότε
ἡ ἀπλουστέρα γνῶσις τοῦ δικαίου ἀντιτίθεται κατὰ τῆς
μετέπειτα ἀπογυμνώσεως αὐτῶν, ἐκτὸς ἂν πρόκειται περὶ
παγίδος, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἡ ἠθικὴ ὄλων τῶν αἰώνων μετὰ
φρίκης ἀποστρέφει τὸ πρόσωπον. Ἡ δήμευσις εἶναι ἐξίσου
ὀλεθρία καὶ ἀπέναντι τοῦ Ἰθαγενοῦς καὶ ἀπέναντι τοῦ ξέ-
νου. Δὲν ὑπάρχει ἀποτομώτερος σκόπελος διὰ τὴν ἐθνικὴν
τίμην· καὶ ἐν τούτοις ἡ ἀπὸ 9 Ἀπριλίου ε. ε. ἀπόφασις τῆς
Ῥωσσικῆς κυβερνήσεως ἐπὶ τῶν κτημάτων τῶν ἀλλοδαπῶν
ὀρθοδόξων μοναστηρίων καὶ ἐκκλησιῶν μαρτυρεῖ, ὅτι τὸ
Ῥωσσικὸν σκάφος προσέκρουσε κατὰπρωρον ἐπὶ τοῦ σκο-
πέλου τούτου μετὰ πείσματος, τὸ ὁποῖον ἐξηγοῦσι μὲν αἱ

τελευταῖαι κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν Ἀνατολὴν συζητήσεις,
καταδικάζει δὲ αὐστηρῶς ἢ Κυβερνητικὴ σοβαρότης.

Ἐν πρώτοις ποιεῖ αἴσθησιν ἡ παντελής ἐκ τῆς ἀποφά-
σεως ταύτης ἔλλειψις τῆς λέξεως δήμευσις. Ἀντεκα-
τέστη αὕτη διὰ τῶν ἐξῆς φράσεων (ἄρθρ. 4) «κατὰ τὴν
ὑπὸ τῆς αὐτοκρατορικῆς διοικήσεως παραλάβῃ τῶν
μοναστηριακῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν κτημάτων,» τὰ ὁποῖα
ὑπάγονται τοῦ λοιποῦ (ἄρθρ. 1) εἰς τὴν «ἀδικαιοδοσίαν τοῦ
ὑπουργείου τῶν αὐτοκρατορικῶν κτημάτων»·
ἐμετριάσθη δὲ ἐπαισθητῶς διὰ τῆς ὑποσχέσεως, ὅτι (ἄρθρ.
3) μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῶν δαπανῶν τῆς διαχειρίσεως καὶ
διευθύνσεως τῶν κτημάτων τούτων τὰ εἰσοδήματα αὐτῶν
(ἄρθρ. 2) θὰ παραδίδωνται πρὸς τοὺς ἰδιοκτῆτας (!) αὐτῶν
ἀναλόγως πρὸς τὰς ἐπιτοπίους περιστά-
σεις καὶ ἀνάγκας (;). Τὰ εἰσοδήματα ταῦτα συγ-
κεντροῦνται (ἄρθρ. 2) ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν ἐξωτερικῶν
ὑποθέσεων, τόσον διότι πρόκειται περὶ ἀλλοδαπῶν, ὅσον
καὶ διότι δύνανται νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς ὑπομόγχιον τῆς
Ῥωσσικῆς πολιτικῆς κατὰ τὸ γνωστὸν ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἐκ-
κλησιαστικοχρηματικὸν σύστημα αὐτῆς. — Τὸ τελευταῖον
ἄρθρον τοῦ διατάγματος ἀναγνωρίζει εἰς τοὺς ἰδιοκτῆτας
δικαίωμα διαθέσεως, προηγουμένης πάντοτε διοικητικῆς
ἐπικυρώσεως. Πικρὰ εἰρωνεία, ἐνθυμίζουσα τοὺς μορ-
φασμοὺς τῆς ἄρκτου πρὶν καταφάγη τὸ θῦμα τῆς.

Τὰ λοιπὰ εἶναι λεπτομέρειαι. Πῶς π. χ. ὁ ὑπουργὸς τῶν
αὐτοκρατορικῶν κτημάτων θέλει παραλάβῃ τὰ κτήματα τῶν
ἀλλοδαπῶν μοναστηρίων καὶ ἐκκλησιῶν καὶ πῶς οὗτος
μετὰ τοῦ ἐν Καυκάσῳ Τοποτηρητοῦ δύναται νὰ ἀποφασίσῃ
περὶ παντὸς σχετικοῦ ζητήματος. Τοιοῦτοτρόπως ἀνοίγε-
ται εὐρὺ στάδιον ἐκκαθαρίσεως τῶν δικαιωμάτων τῶν μο-
ναστηρίων καὶ ἐκκλησιῶν, καὶ πρέπει νὰ προσαχθῶσιν οἱ
τίτλοι αὐτῶν, ἵνα ἀποδειχθῶσιν αἱ ὑποχρεώσεις των. Γεν-
ναία ἐξαιρέσεις εἰς τὴν θεμελιώδη τῶν πολιτισμένων ἐθνῶν
ἀρχὴν, ὅτι «αἰὲς ὁ ἐνάγων βαρεῖται ταῖς ἀποδείξεσιν.»

Ἡ καταπάτησις τῆς ἰδιοκτησίας εἶναι προφανής. Μάθημα

ἤχιστα οἰκοδομικόν, τὸ ὅποιον, προκειμένου περὶ ἐκκλησιαστικῶν κτημάτων, σταθερῶς μὲν πάντοτε ἀπέφυγεν ἡ Ὀθωμανικὴ Κωνσταντινούπολις, δίδει δὲ προθύμως ἡ Χριστιανικὴ Πετρούπολις. Θὰ ἐκίνει δὲ τὴν γενικὴν ἐκπληξιν τοῦ κόσμου, ἐὰν ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Ἰσλαμισμοῦ ἦν ἀρχούντως ἰσχυρὸς, ὥστε νὰ καταστήσῃ σεβαστὴν τὴν ἰδιοκτησίαν τῶν ὀρθοδόξων ὑπηκόων του ἐντὸς χριστιανικοῦ κράτους, τὸ ὅποιον ἐπὶ πολὺν χρόνον ἠξίωσε τὴν προστασίαν τῆς Ὁρθοδοξίας! Ἐξ ἅπαντος ἐν τῇ ἐνώσει, τὴν ὁποίαν ὁ ὑπερτάτος νόμος τῶν περιστάσεων κατειργάσατο ἐν Κωνσταντινουπόλει μεταξὺ Χριστοῦ καὶ Μωάμεθ, περιέχεται ἀρχὴ ἀξίας δυσυπολογίστου, τὴν ὁποίαν δὲν θὰ βραδύνη τὸ μέλλον νὰ ἀναπτύξῃ. Τόσον ἀληθεύει, ὅτι ἡ ἀνθρωπότης εἶναι τὸ μεγαλεῖτερον μυστήριον τῆς γῆς!

Ἀνεξαρτήτως πρὸς τὴν ἐποψιν ταύτην ἀσθενέστατον δικαιολόγημα ἠθέλην ἐπικαλεσθῆ ἡ Ῥωσικὴ κυβέρνησις ἐκ τοῦ ὅτι πρόκειται περὶ ἐκκλησιαστικῶν κτημάτων. Ἡ ἀναγκαιότης τοῦ κλήρου εἶναι ζήτημα τῆς ἰθαγενείας αὐτοῦ. Ἐὰν οὗτος ἔχῃ ἀκινήτους ἰδιοκτησίας ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ, δὲν ἔπεται, ὅτι ἡ ξένη ἐπικράτεια δύναται νὰ τὸν καταδικάσῃ εἰς ἀσιτίαν. Ἐν γένει τῶν κοινοτήτων καὶ τῶν σωματείων (πολιτικῶν ἢ ἐκκλησιαστικῶν) ἡ ὑπαρξίς καὶ ἡ περιουσία θεωροῦνται παραρτήματα τῆς ἐπικρατείας, εἰς ἣν αὐταὶ ἀνήκουσιν. Δύναται δὲ καὶ ἔθνος, ὅπως καὶ κοινότης καὶ ἄτομον νὰ ἔχῃ περιουσίαν ἐντὸς ἐπικρατείας ξένης. Ἡ Ῥωσσία π. χ. κέκτηται ἐν Παρισίοις, ἐν Γενεύῃ, ἐν Ἀθήναις ἐκκλησίας, τὰς ὁποίας οὐδεὶς πώποτε ὠνευρεῦθη, ὅτι δικαιούται μίαν ἡμέραν νὰ ρυθμίσῃ κατὰ τὸ σύστημα τῆς ἀπὸ 9 Ἀπριλίου 1873 Ῥωσικῆς ἀποφάσεως. Καὶ μ' ὄλον τὸν θόρυβον, τὸν ὅποιον προξενεῖ ἐν τῇ πρωτεύουσῃ τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους τὸ ἐκτὸς πάσης χρησιμότητος καὶ μόνον πρὸς ἐπίδειξιν φοβερὸν κωδονοστάσιον τῆς Ῥωσικῆς ἐκκλησίας, ὁ κόσμος διαβαίνει, φράσσων τὸ οὖς καὶ οὐδὲν ἀπορῶν, τίνος ἕνεκεν ἡ ἀστυνομικὴ τῆς πόλεως ἀρχὴ δὲν φροντίζει περὶ τοῦ τυμπάνου τῆς ἀκοῆς τῶν περιόικων.

ΠΕΡΙ ΔΙΑΝΟΜΗΣ ΤΩΝ ΥΠΟ ΑΝΩΝΥΜΩΝ ΕΤΑΙΡΙΩΝ ΕΙΣ ΤΟ ΚΟΙΝΟΝ

ΔΙΔΟΜΕΝΩΝ ΜΕΤΟΧΩΝ.

Ὅταν ἐν τινι καταστατικῷ ἀνωνύμου ἐταιρίας προσφέρεται εἰς τὸ κοινὸν δεδωμένος ἀριθμὸς μετοχῶν, ἡ προσφορὰ αὕτη εἶναι τόσον ὑποχρεωτικὴ, ὅσον μαρτυρεῖ ἰδιαιτέρως ἡ ἐπερχομένη ἐπικύρωσις τοῦ καταστατικοῦ ἐκ μέρους τῆς Κυβερνήσεως, ἥτις ἐκτὸς τῶν ἄλλων ἐπόψεων ἔχει ἐπὶ τοῦ προκειμένου καὶ τὸν χαρακτῆρα τοῦ ἀντιπροσώπου τοῦ κοινοῦ. Ὑποθέτω λοιπὸν, ὅτι τοιοῦτοτρόπως καταρτίζεται τέλειον συναλλάγμα μεταξὺ τοῦ κοινοῦ καὶ τῆς ἐταιρίας, κατὰ τὸ ὅποιον αὐτὴ μὲν δὲν δύναται νὰ μὴ δώσῃ τὰς προσενεχθείσας μετοχάς, τὸ κοινὸν δὲ ἔχει τὸ δικαίωμα τῆς ἐκλογῆς νὰ λάβῃ ἢ νὰ μὴ λάβῃ. Τοιαῦτα συναλλάγματα δὲν εἶναι ἀγνωστα ἐν τῇ σφαίρᾳ τοῦ ἰδιωτικοῦ δικαίου, οὐδ' ἀντιβαίνουσιν εἰς τὴν καθαρὰν τῶν ἐνοχῶν ἐνοίαν. Ὅπωςδὴποτε πρόκειται περὶ σχέσεως τοῦ δημοσίου δικαίου, ἥτις ἀποτελεῖ ἰδιαιτέραν ἐποψιν ὑποχρεώσεως τῆς ἐταιρίας πρὸς τὸ κοινόν.

Αὕτη εἶναι ἡ γενικωτάτη τοῦ δικαίου ἐποψίς. Ἄλλ' ὑπάρχει καὶ εἰδική, ἥτις εἶναι ἀκλόνητος, διὰ τοὺς πρακτικοὺς δὲ ἀναμφισβητήτου ἀξίας. Ἴδου πῶς παρίσταται αὕτη. Ἐνθ' ἀφ' ἐνὸς ἡ ἀνώνυμος ἐταιρία προκηρύσσει, ὅτι προσφέρει εἰς τοὺς ἐγγραφησομένους τὰς ὀρεσθείσας μετοχάς αὐτῆς ἐπὶ προηγουμένη καταθέσει τοῦ ἀντιτίμου αὐτῶν, ὀλοκλήρου ἢ ἐν μέρει, εἰς τὸ ταμεῖον αὐτῆς, ἀφ' ἑτέρου οἱ ἐπιθυμοῦντες προσέρχονται, καταθέτουσι τὸ τίμημα καὶ λαμβάνουσι τὰς κανονικὰς περὶ τούτου ἀποδείξεις. Ἐὰν τοιοῦτοτρόπως ὑποθέσωμεν, ὅτι προσφέρωνται ὑπὸ τῆς ἐταιρίας 100 000 μετοχαὶ καὶ ὅτι προσήλθον μόνον 100 000 ἄνθρωποι ζητοῦντες ἕκαστος ἀνά μίαν, ἰδοὺ συνήφθησαν 100 000 συναλλάγματα, ἕκαστον τῶν ὁποίων ἔχει ἀντικείμενον μίαν μετοχὴν. Δύναται ἡ ἐταιρία νὰ δώσῃ εἰς τὸν Πέτρον καὶ νὰ μὴ δώσῃ εἰς τὸν Παῦλον; Βεβαίως ὄχι· διότι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει θὰ παρεβιάζε δύο ἐνοχὰς, τὴν ἀρχικὴν τῆς πρὸς τὸ κοινὸν δόσεως τῶν μετοχῶν, ἐφ' ὅσον ἡ μετοχὴ τοῦ Παύλου δὲν ἐζητήθη ὑπὸ ἄλλου, καὶ τὴν εἰδικὴν τῆς μεταξὺ αὐτῆς καὶ τοῦ Παύ-

λου συμφωνίας, ἐν ἣ ἐκείνη μὲν ἐπρότεινε, οὗτος δὲ ἐδέχθη ἐν ἁμοί-
βαίᾳ ἐκατέρωθεν ἐπιγνώσει καὶ θελήσει συναντήσει.

Ἐάν ὅμως ὑποθέσωμεν, ὅτι ζητοῦνται ὑπὸ τοῦ κοινοῦ πλείονες
τῶν προσφερομένων μετοχῶν, ἵ τί θέλει συμβῆ;—Θά προτιμηθῶσιν
ἄρα γε οἱ προλαβόντες νὰ ἐγγραφῶσιν;—Ἐάν ὅχι, ἵ τίς ἔχει τὸ δι-
καίωμα τῆς διανομῆς;—Ἐάν τὸ ἔχη ἡ ἐταιρία, ἵ ἑξάσκῃς τοῦ δι-
καίωματος τούτου ἀνήκει εἰς τὸ δοκοῦν αὐτῆς; — Θέλω μελετήσῃ
ἰδιαιτέρως ἕκαστον τῶν τριῶν τούτων θεμάτων.

α). Ὡς πρὸς τὸ πρῶτον, ἐπειδὴ ὅλαι αἱ ἐντὸς τῆς προθεσμίας
ἐγγραφῆς λογίζονται σύγχρονοι, δὲν ὑπάρχει δικαίωμα προτιμήσεως
ὑπὲρ οὐδεμιᾶς καὶ τὸ παράδειγμα τῶν ἐπιμελεστέρων παρθένων
τοῦ Εὐαγγελίου δὲν ἐφαρμόζεται ἐνταῦθα. Ὑποθέσωμεν, ὅτι, προσφε-
ρομένων 100 000 μετοχῶν, ζητεῖται ἀνά μία ὑπὸ 500 000 ἀν-
θρώπων. Προφανῶς μόνη μέθοδος παρουσιάζεται τότε ἡ τῆς κληρώ-
σεως. Ἐάν ἐν τοῖς δημοκρατικοῖς πολιτεύμασιν ὁ κληρὸς ἀπένευμε
τὸ ἀξίωμα μιᾶς θέσεως εἰς 30 χιλ. ὑποψηφίους, δὲν βλέπω τὸν λό-
γον διὰ τί μία μετοχὴ νὰ δοκιμάζῃ μείζονας δυσκολίας. Ἐάν ὑπο-
θέσωμεν, ὅτι αἱ ἐγγραφῆς ὀρώσιν ἄνισα ποσά, τότε ἡ πρώτη ἰδέα πα-
ρίσταται ἡ τῆς συμμετρου διανομῆς. Ὁ αἰτήσας λοιπὸν 1000 με-
τοχὰς διατελεῖ ἐν τοιοῦτῳ λόγῳ πρὸς τὸν αἰτήσαντα 100, ὡς 10 : 4.
Ἡ τοιαύτη μέθοδος διανομῆς στηρίζεται εἰς τὴν ἀναλογικὴν ἰσό-
τητα, οὐχὶ τῶν ἀνθρώπων ἀλλὰ τῶν κεφαλαίων. Ὅταν ὅμως προσ-
φέρονται εἰς τὸ κοινὸν 100 000 μετοχῶν, προσέρχονται δὲ εἰς τὸ
ταμεῖον τῆς ἐταιρίας 10 000 ἄνθρωποι ζητοῦντες αὐτάς, δὲν δύνα-
ται νὰ εἴπῃ τις μεταξὺ αὐτῶν αὐτὸς εἰς ἐμὲ πλείονερα, διότι εἶμαι
πλουσιώτερος». Εὐρίσκω πολὺ λογικὸν νὰ τῷ κλείσωσι τὸ στόμα αἱ
ἄλλοι ὅταν ἐπίσης πληρῶναι καὶ ὁ πτωχότερος, τοιαύτη γλῶσσα εἶ-
ναι πολὺ ἀβίατος. Ἡ λογικώτερα τότε μέθοδος συνίσταται εἰς τὴν
διανομὴν τῶν μετοχῶν κατὰ τόσας ἴσας μερίδας ὅσοι εἶναι καὶ οἱ
ἐγγραφέντες. Ἐάν τινὲς δὲν κατέθεσαν τὴν κανονικὴν προκαταβο-
λὴν τῆς ἀναλογούσης αὐτοῖς μερίδος, τὸ ἔλλειμμα διανέμεται συμ-
μέτρως μετὰ τῶν καταβαλόντων πλείονα τῆς ἑαυτῶν μερίδος.

Κατὰ τῆς μεθόδου ταύτης ἀντιτάσσεται ἡ ἀκόλουθος κυριωτάτη
ἀντίρρηση, ἥτις ὑπὸ οἰκονομικὴν ἔποψιν ἀποτελεῖ τῷ ὄντι πραγματι-
κὸν κίνδυνον. Ἐάν ὑποθεθῇ, ὅτι αἱ προσφερόμεναι μετοχαὶ μετα-
βαίνουσι εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἐνδεστέρων, τότε εἰς τὴν ἐλαφροτέραν
πνοὴν αἱ πιστωτικαὶ τῆς ἐταιρίας ἀξίαι συνωθῶνται καὶ συγκατα-
στρέφονται εἰς τὸν κρημνὸν τῆς ὑποτιμήσεως, ὅτι μόνον τὰ βαρέα

βαλάντια δύνανται νὰ ἀνθέξωσι πλείονερον εἰς τοὺς ἀνεμοστροβί-
λους τῆς πιστωτικῆς ἀγορᾶς, οὐδεμία ἀμφιβολία. Μὴ λησμονήσωμεν
ὅμως, ὅτι ἡ δυνατὴ κατὰ τοῦτο πρόνοια ἀπαντᾶται ἐν τῷ συστή-
ματι τῶν ἰδρυτῶν ὅταν οὗτοι, χονδροὶ κεφαλαιοῦχοι, κρατοῦσι τὸ
ἥμισυ τῶν ὄλων τῆς ἐταιρίας μετοχῶν, ὑποτίθεται, ὅτι ὑπάρχει τὸ
ἀνάλογον ἔρμα εἰς τὸ ἐταιρικὸν σκάφος. Ὅταν δὲ οὗτοι ῥίπτουσι
αὐτὸ εἰς τὸ πέλαγος, μὴ παραπονῶνται διὰ τὴν ἀπόστασιν τοῦ λι-
μένος. Ἐντεῦθεν ἐξάγεται, ὅτι δὲν ὑπάρχει περίπτωσις θυσίας τοῦ
δικαίου εἰς τὸν βωμὸν τοῦ ὠφελίμου.

β). Τὸ δικαίωμα τῆς διανομῆς ἀνήκει ἀποκλειστικῶς, οὔτε εἰς
τὴν ἐταιρίαν, οὔτε εἰς τοὺς ἐγγραφομένους, ἀλλ' εἰς ἀμφοτέρους.
Εἶναι τῇ ἀληθείᾳ παράδοξον, ὁ ἕτερος τῶν συμβαλλομένων νὰ κα-
νονίζῃ τὰ δικαιώματα τοῦ ἑτέρου! Ἐπρεπε μίᾳ ἐπιτροπῇ, ἐκλεγο-
μένη ὑπ' ἀμφοτέρων νὰ διανέμῃ τὰς μετοχὰς. Ἐκ τῆς ἐπόψεως
τοῦ δημοσίου δικαίου ἐπιτροπὴ Κυβερνητικὴ ἐδύνατο ἐν ἑλλείψει
ἰδιωτικῆς νὰ ἐκτελέσῃ ὅλην τὴν ἐργασίαν ταύτην. Εἴτε ἐπὶ τοῦ προ-
τεινομένου συστήματος τῆς μεταξὺ τῶν ἐγγραφέντων προσώπων ἰσό-
τητος, εἴτε ἐπὶ τοῦ ἑτέρου τῆς μεταξὺ τῶν ἐγγραφέντων κεφαλαίων
ἀναλογίας, τὸ ἔργον δὲν παρουσιάζει δυσχέρειαν τινα.

γ). Ἡ κοινὴ ἐν τούτοις πρακτικὴ ἐμπιστεύεται εἰς τὴν ἐται-
ρίαν τὴν μεταξὺ τῶν ἐγγραφέντων μετόχων διανομὴν. Ἡ ἐμπι-
στοσύνη ἄρα γε εἶναι ἀνεξέλεγκτος; Ὑποθέτω, ὅτι ἀκολουθεῖ αὕτη
τὸ ἐμὸν περὶ διανομῆς σύστημα ἢ τὸ τῆς ἀναλογικῆς τῶν κεφα-
λαίων ἰσότητος, ἢ μικτόν τι ἐξ ἀμφοτέρων συστημάτων. Ἐχει ἄρα γε
τὸ δικαίωμα νὰ παρεκκλίνῃ τῆς ἐφαρμογῆς τῆς ἀπαξ χαραχθείσης
ὁδοῦ, εἴτε πρόκειται περὶ ἐνός, εἴτε περὶ πλείονων; Δύναται π. χ.
εἰς τὸν μὲν νὰ δώσῃ ὅσας ἐζήτησε μετοχὰς, εἰς τὸν δὲ τὸ δέκατον ἢ
εἰκοστὸν καὶ εἰς τὸν δὲ καθόλου, συμβουλευομένη τὰς συμπαθείας ἢ
τὰς ἀντιπαθείας αὐτῆς, ἐνοούσα νὰ ποιήσῃ χάριν ἢ νὰ προξενήσῃ
ζημίαν, ὡς ὅταν κατὰ πᾶσαν πιθανότητα αἱ μετοχαὶ, μόλις προκη-
ρυχθεῖσαι, βεβαίως εἰσέρχονται εἰς τὸ στάδιον τῆς ὑπερτιμήσεως;
Τοιαύτη διαχείρησις τῆς ἐμπιστευομένης τῇ ἐταιρίᾳ διανομῆς εἶναι
ἐντελῶς ἀβίατος. Καὶ ἂν ἔλλειπον οἱ κανόνες τοῦ θετικοῦ δι-
καίου, ὁμιλοῦσιν ἰσχυρῶς οἱ κανόνες τοῦ φυσικοῦ, τὸ ὅποιον ὁσάκις ἡ
νομοθεσία σιωπᾶ διδάσκει «ex bono et aequo». Ἡ ἀρχὴ, καθ' ἣν οὐδεὶς πρέπει νὰ πλουτῇ ἐπὶ ζημίᾳ τοῦ ἄλλου, εἶναι καθο-
λικὴ τοῦ δικαίου ἀρχή. Οὐ δὲ συγχωρεῖται νὰ αὐξάνῃ τις τὴν περι-
ουσίαν ἑαυτοῦ ἢ ἑτέρου, ἀφαιρῶν ἀλλοτρίαν. Ἐπομένως ἀναγκαῖα

ἐπὶ τοιούτων ὑποθέσεων ἡ μεγαλειτέρα δημοσιότης. Δὲν ἀρκεῖ ἡ δημοσίευσίς τοῦ γενικοῦ ποσοῦ τῶν ἐγγραφομένων μετοχῶν, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀριθμητικὴ πρόδος τῶν διαφορῶν ἐγγραφῶν πρὸς ἀλλήλας. Καὶ πάντα ταῦτα εἶναι ἀσήμαντα ἀνεῦ τῆς ἀναποφεύκτου βάσεως, ἥτις εἰς πᾶν στάδιον τῆς βιωτικῆς ὀνομάζεται εὐθύτης καὶ ἥτις ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἀναλύεται εἰς τὴν ἐξῆς ἐνδόμυχον ἐρώτησιν, ἥτις ἔχει πλειοτέραν ἐννοίαν νομικὴν τῆς ὅσως κοινῶς νομίζεται » Ἄρα γε, ἐὰν αἱ ὑποθέσεις τῆς ἐταιρίας ἤρχιζον κακῶς καὶ ἐὰν δὲν συνεπληροῦτο ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀναγκαιῶν ἐγγραφῶν, ἐδύνατο οἱ ἀπαξ ἐγγραφέντες νὰ ζητήσωσι τὴν ἀπὸ τῆς ἐγγραφῆς αὐτῶν ἀπαλλαγὴν ; » Ἐὰν βεβαίως δὲν ἐδύνατο, ἡ ἐταιρία δὲν πρέπει νὰ ἔχη δύο μέτρα, ἐν δι' ἑαυτὴν καὶ ἐν διὰ τοὺς ἄλλους.

Τὸ ζήτημα λαμβάνει πλειότερον διαφέρον, ὅταν πρόκειται περὶ συναγωνισμοῦ τῶν ἐταιριῶν πρὸς ἀλλήλας. Εἰσέρχεται ἄρα γε εἰς τὴν ἀρμονικὴν τοῦ συναγωνισμοῦ ἰδέαν ὁ ἀποκλεισμός τῶν μελῶν δεδομένης ἐταιρίας ἐκ τῆς διανομῆς τῶν μετοχῶν ἐτέρας, ὅταν ταῦτα ἐγγράφονται ὅπως καὶ τὰ λοιπὰ τοῦ κοινοῦ ἄτομα ; Ὑποθέτω, ὅτι ἀντίθετα συμφέροντα δικαιοῦσι τὰς ἐταιρίας ταύτας καὶ μάλιστα, χάριν μειζονος ἐν τῷ θέματι καθαρότητος, ὅτι τὸ ἀντικείμενον τῶν ἐταιριῶν εἶναι μεταξύ αὐτῶν ἐπίδικον. Ἡ λύσις τοῦ ζητήματος ἀποβαίνει εὐχερστάτη ἅμα ληθῆ ὑπ' ὅσιν ὁ ἐπὶ τῶν ἀνωνύμων ἐταιριῶν ἀμειλικτος νόμος τῆς πραγματικότητος, καθ' ὃν αἱ μετοχαὶ αὐτῶν πωλοῦνται ὅπως ὅλα τῆς ἀγορᾶς τὰ προϊόντα. Ἰνα εἴπῃ τις εἰς τούτους μὲν « ἐπιτρέπεται ὑμῖν ἡ ἀγορὰ », εἰς ἐκείνους δὲ, « οὐχί », δεικνύει πολλὴν ἀδυναμίαν πρὸς τοὺς Ῥωμαϊκοὺς χρόνους τῶν *extra commercii*. Ὡστε καὶ ἐπὶ τῇ ὑποθέσει, καθ' ἣν ἐταιρία τις ἀποκλείει τῆς διανομῆς τοὺς ἐκ τῆς ἐτέρας ἐν ταῖς μετοχαῖς αὐτῆς ἐγγραφέντας διὰ τὸν φόβον μὴ οὗτοι εἰσέλθωσιν εἰς τὰς ὑποθέσεις τῆς ἐταιρίας ἢ ἀπολαύσωσι τῶν ὠφελειῶν αὐτῆς, ὁ σκοπὸς δὲν ἐπιτυγχάνεται. Ἄπ' ἐναντίας ἐπιτυγχάνεται ἕτερον ἀποτέλεσμα σημαντικώτατον, ἅμα ὑποτεθῆ, ὅτι ὅλα ἢ τὰ πλεῖστα μέλη τῆς ἀντιθέτου ἐταιρίας γίνονται μέλη τῆς περὶ τῶν μετοχῶν τῆς ὁποίας πρόκειται. Ἐν τῷ ἀστυκῷ δικαίῳ, ὅταν κληρονομῆ τις τὸν ὀφειλέτην ἢ τὸν δανειστὴν αὐτοῦ, συμβιβάζεται εἰς τοιοῦτον τρόπον μετ' αὐτοῦ, ὥστε δὲν ὑφίσταται πλέον ἔρις. Ἐπὶ τοῦ προκειμένου χωρὶς τὴν μεσολάβησιν τοῦ Χάρωνος συμβιβάζονται τὰ διεστώτα διὰ μόνης τῆς μεσολάβησεως τοῦ Ἑρμοῦ. Εἶναι τῷ ὄντι ἀξιόλογον τοῦτο.

Εἰς μίαν μόνην περίπτωσιν ἔχει πρακτικὴν ἀξίαν ὁ ἀποκλεισμός

τῶν μελῶν τῆς ἀντιπάλου ἐταιρίας' ὅταν προοιωνίζηται μὲν ὑπερτίμησις εἰς τὰς νέας μετοχάς, ἡ ἐκδίδουσα δὲ αὐτάς ἐταιρία δὲν θέλει νὰ ὠφεληθῶσι τὴν ὑπερτίμησιν οἱ ἀντίπαλοι αὐτῆς. Ἀπαιτεῖται τότε ἐρευνά τις περὶ τῶν μελῶν τῆς ἀποκλεισθησομένης ἐταιρίας, οὐχὶ ἐντελῶς εὐκολοῦς ἔνεκεν τοῦ εὐκινήτου τῆς κυκλοφορίας τῶν μετοχῶν αὐτῶν' ἀκολούθως ἀπόδειξις, ὅτι τὰ ἄτομα ταῦτα δὲν ἀνήκουσιν εἰς τὸ κοινόν, ὑπὲρ οὗ ἐν γένει προσφέρονται ἀρχικῶς αἱ μετοχαί. Ἔργον τῇ ἀληθείᾳ δυσχερέστατον ἐπὶ τοσοῦτον, ὅσον εὐκολώτατον εἶναι νὰ ἀποδειχθῆ, ὅτι ἡ ῥήτρα κοινὸν ἐπενοήθη ἐπὶ τοῦ προκειμένου κατ' ἀντίθεσιν μόνον πρὸς τοὺς ἰδρυτάς, οἵτινες συνήθως φυλάττουσι δι' ἑαυτοὺς τὸ παχύτερον μέρος.

Δεδόσθω δὲ, ὅτι ἀνευρίσκονται τὰ ἀποκηρυκτέα μέλη' ποῖον εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα ; Ἐκθεσις εἰς ζημίαις μετακομίσεως χρημάτων μέχρι τοῦ ταμείου τῆς ἐταιρίας καὶ στέρησις τοῦ κέρδους τῆς ὑπερτιμήσεως, τοῦτέστι ζητήματα δικαστικὰ, εἰς τῶν ὁποίων τὴν ἐρευναν δὲν ἔχω σκοπὸν νὰ εἰσέλθω, διότι εἶναι ἐνδεικτικώτερον τὸ πάθημα τοῦ ποιμενικοῦ παιδός, ὅστις, ἵνα προσκαλῆ εἰς μάτην τοὺς γείτονας, ἀφῆθη κατόπιν ὑπ' αὐτῶν εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ ἐπεληθόντος λύκου.

ΠΙΣΤΩΤΙΚΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ.

Εἶναι περίεργον οἰκονομικὸν φαινόμενον, ὅτι τὰ μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1862 ἔθνικὰ χρέη τῆς Ἑλλάδος εἶδον νὰ ἀναβῶσι καὶ νὰ καταβῶσι πολλὰ ὑπουργεῖα τὴν κλίμακα τῆς Κυβερνήσεως χωρὶς νὰ αἰσθανθῶσι τὴν ἐλαχίστην ταραχὴν. Σημεῖον ὅτι ἐν τῇ νέᾳ τάξει τῶν πραγμάτων ἡ δύναμις δὲν καίται ἐν τῇ Κυβερνήσει ἀλλ' ἐν τῷ λαῷ. Ἐν τούτοις, προκειμένου ἐσχάτως ἐν Παρισίοις νὰ ἐκλεχθῆ βουλευτὴς ἢ ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν *K. Rémusat*, δημοκράτης συντηρητικὸς, ἢ ὁ πρόφρων δῆμαρχος *K. Barodet*, δημοκράτης ριζοσπάστης, τὸ δημόσιον χρέος τῆς Γαλλίας ἐκ μόνης τῆς ὑποψηφιότητος τοῦ τελευταίου ὑπετιμήθη. Ὅταν ἐν τινι χώρᾳ συναγωνίζονται δύο ἢ πλείονες ἀρχαὶ περὶ τῆς μορφῆς τῆς πολιτείας, εἰς πρώτην ἀφορμὴν κλονίζεται τὸ καθεστῶς καὶ μετ' αὐτῶν ὅλων τῶν συμφερόντων ὁ σύνδεσμος. Δύνασθε λοιπὸν ἐν Ἑλλάδι νὰ σατυρίζητε τοὺς πολιτικούς αὐτῆς ἄνδρας' προξενεῖ τοῦτο ἰλαρότητα καὶ εἶναι τῆς πόλεως ταύτης ἀρχαῖον δημοκρατικὸν ἐλάττωμα. Ἐν τούτοις

μὴ βιάσασθε χεῖρα ἐπὶ τοῦ πολιτεύματος, διότι ἀμέσως θὰ ἀρχίσῃ ἡ κατακρήμνισις. — Ἴδου εἰς ποίας τιμὰς ἐπωλοῦντο τελευταῖον αἱ ἐθνικαὶ ὀμολογίαι, τῶν μὲν 6 ἑκατομ. δρ. 96—98, τῶν δὲ 28 ἑκατομ. τὸ 9 τοῖς $\frac{1}{10}$ δρ. 294—294 $\frac{1}{2}$, τὸ 8 τοῖς $\frac{1}{10}$ δρ. 284—284 $\frac{1}{2}$, τῶν 4 ἑκατομ. δρ. 283—284, καὶ τῶν 9 ἑκατομ. φρ. 530—540.

Ἡ ἐν τῇ πιστωτικῇ ἀγορᾷ τῶν Ἀθηνῶν κατὰ πάσαν σχεδὸν ἐβδομάδα τελευταῖον εἰσροὴ νέων πιστωτικῶν ἀξιών δὲν ἀνέπτυξεν εἰσέτι ὄλην τὴν οἰκονομικὴν αὐτῆς ἐπιρροήν. Ἐὰν διακρίνωμεν τὰ μεγάλα πιστωτικὰ καταστήματα, τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς, τῆς ὁποίας αἱ μετοχαὶ ἀπὸ 2 910 δρ. κατὰ τὸν παρελθόντα Ἰανουάριον, ὑψώθησαν νῦν εἰς 2 925, τῆς Ναυτικῆς Τραπεζῆς τοῦ Ἀρχαγγέλου, τῆς ὁποίας αἱ μετοχαὶ πωλοῦνται ἀντὶ 114—115 φρ. καὶ τῆς Γενικῆς Πιστωτικῆς Τραπεζῆς, τῆς ὁποίας ἡ ἀμοιβὴ εἶναι σταθερῶς ἀπὸ 32 $\frac{1}{2}$ —34, τὰ λοιπὰ καθιδρύματα δὲν ἔχουσιν οὐδὲν τὸν ἄνεμον. Ἡ πιστωτικὴ ἡμῶν ἀγορὰ κυβερνᾶται, τὸ γε νῦν ἔχον, ὑπὸ τῶν μετοχῶν τῶν Μεταλλουργιῶν τοῦ Λαυρίου, τῶν ὁποίων ἡ ἀμοιβὴ ταχέως ὑπερέβη τὰ 30 φρ. φθάσασα δὲ ὡς ἀπὸ συγκινήσεως τὰ 90, ἔμεινε ἤδη σταθερὰ μετὰξὺ 65—75. Ἐνθὲ κατὰ κανόνα αἱ λοιπαὶ μεταλλευτικαὶ ἐπιχειρήσεις ὁμιλοῦσι περὶ τοῦ μέλλοντος, τὸ ὅποιον, ἐὰν κρίνωμεν ἐκ τῶν μετοχῶν τῆς Καρύστου (ὑπερτίμ. 205—210 φρ.), δὲν εἶναι κακὸς βοηθός, μόνον τὰ Μεταλλουργεῖα τοῦ Λαυρίου ἔχουσι τὸ πλεονέκτημα, ὅτι ἐργάζονται μετὰ βιομηχανικῆς σπουδαιότητος, ἥτις ἀναβιβάζει αὐτὰ εἰς τὴν πρώτην τῆς Εὐρωπαϊκῆς μεταλλουργίας τάξιν. Ἐντὸς τοῦ καπνοῦ, τὸν ὅποιον αἱ κάμιναι αὐτῶν νυχθημερόν ἐκβάλλουσιν, ὑπάρχει ἀλήθεια τις, τὴν ὁποίαν δὲν κατώρθωσε νὰ σκιασῇ ἡ μίσθωσις τοῦ ὀνόματος τοῦ πρώην παρὰ τῷ Ἀρείῳ Πάφῳ Εἰσαγγελέως. Ἐὰν ὑπάρχουσιν ἐπιχειρήσεις, ἐν αἷς τὰ ὀνοματοδικάσματα εἶναι ἀναπόφευκτα, ἐν τῇ προκειμένῃ τῷ Λαυριωτικῶν ζήτημα, τὸ γῆν καὶ θάλασσαν διαταρᾶξαν, ἦν ὑπὸ ἐπιχειρηματικὴν ἔποψιν ὁ καλλίτερος ἄμικ καὶ ἀδολώτερος κήρυξ.

Ἀκριβῶς εἰπεῖν, αἱ νέα πιστωτικὰ ἀξία δὲν εἰσῆλθον εἰς τὴν κανονικὴν αὐτῶν ὁδόν, ἐφ' ὅσον τὸ μέρισμα, ὅπερ εἰσέτι δὲν ἔδωσαν, ἀποτελεῖ τὸν Λυδῖαν τῶν ἐπιχειρήσεων λίθον. Ἔστω ὅμως ἐξαίρεσις ὑπὲρ τῆς Μεταλλευτικῆς Ἑταιρίας, ἥτις οὐχὶ παντάπασιν ἀκόπως ἔδωκε μέρισμα τῇ παρελθούσῃ ἐξαμηνίᾳ καὶ τῆς ὁποίας αἱ μετοχαὶ, κατὰ συνέπειαν διαθέσεώς τινας τοῦ ἐν Ἀντιπάρῳ μεταλλείου τῆς, ὑπέγρασαν τελευταῖον ἀξιομειώσεις ἀποτόμους, ἀξίας ἰδιαιτέρας ἐρεῦνης.

Ἰπὸ τὴν ἔποψιν τῶν διεθνῶν σχέσεων τῆς ἡμετέρας πιστωτικῆς ἀγορᾶς, ἡ Κωνσταντινούπολις ἀποτελεῖ τὸ μοναδικὸν ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀντιζύγιον αὐτῆς. Εἶναι περίεργον, ὅτι ἐνθὲ ἀφ' ἑνὸς ἢ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀγορὰ ἔχει τι νοσηρὸν, ὅσον ἀφορᾷ τὰ δάνεια τῆς Ὀθωμανικῆς ἐπικρατείας, τὰ ὅποια ὠθοῦνται πρὸς τὴν ὑποτίμησιν, ἀφ' ἑτέρου τὰ μὲν δάνεια τῆς Ἑλληνικῆς ἐπικρατείας διατελοῦσιν ἐκεῖ εἰς μείζονα ζήτησιν, εἰς δὲ τὰς μετοχὰς τῆς Γενικῆς Πιστωτικῆς Τραπεζῆς καὶ τῶν Μεταλλουργιῶν τοῦ Λαυρίου ἐδίδετο ἀμοιβὴ κατὰ τὴν 19 Ἀπριλίου ε. ε. 37 φρ. ἐπὶ τῶν μὲν καὶ 70 ἐπὶ τῶν δέ. Αἱ λοιπαὶ πιστωτικαὶ τῶν Ἀθηνῶν ἀξία δὲν διέβησαν ἔτι τὰ ὅρια τῆς ἐπικρατείας. Τοιοῦτοτρόπως ὅσοι γνωρίζουσι τὴν μεγάλην σπουδαιότητα τῆς εὐρύτητος τῆς ἀγορᾶς δὲν ἀμφιβάλλουσι περὶ τῶν ἐκ τῆς συσσωρεύσεως κινδύνων.

ΧΡΟΝΙΚΑ.

Διέφορα ἀπὸ τῆς παρελθούσης δεκαετηρίδος φαινόμενα τοῦ πολιτειακοῦ τῆς Ἑλλάδος βίου μαρτυροῦσιν, ὅτι ὑπὸ τὴν γῆν αὐτῆς ἀνταγωνίζονται μετὰ δραστηριότητος, οὐχὶ ἐντελῶς ἀναξίως προσοχῆς, δύο ἀντίθετοι ἀρχαί· ὁ ἀπολυτισμὸς καὶ ἡ ἐλευθερία. Παρεκβάσεις τινες τῆς δευτέρας χρησιμεύουσιν εἰς τὸν πρῶτον ὡς εὐλογοφανῆ ἐπιχειρήματα· καὶ ἡ ἐλευθερία εἶναι πολὺ εὐερέθιστος, ἵνα ὑποφέρῃ στενοχωρίας τινος ἐκ τῆς φύσεως τῶν πραγμάτων. Ἡ δικαστικὴ λοιπὸν τῶν ἐργασιῶν τῆς Βουλῆς ἔδωκε κατὰ τὸν παρελθόντα μῆνα πολλὰς ἀφορμὰς εἰς ἀμοιβαίας ἀντεγκλήσεις. — Ἐν τούτοις τὸ μέλλον προφανῶς ἀνήκει εἰς τὴν ἐκ διαλειμμάτων πολλάκις βεβαιωθεῖσαν ἀπόφασιν τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ λαοῦ, ἵνα διοικήσῃ τὸν τόπον δι' ἐπιτροπῶν, τὰς ὁποίας ἡ συνταγματικὴ γλῶσσα ὀνομάζει ἔπουργεῖα. Ἡ ἀπλή αὕτη ἰδέα ἀποτελεῖ τὴν δυνατὴν ἐπὶ τοῦ παρόντος μέθοδον εἰς κανονικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ πολιτειακοῦ ἡμῶν βίου. Ὅσοι ἀναπτύσσονται οἱ λαοί, τόσοι θύουσιν εἰς τὸν βωμὸν τῆς αὐτοδιοικήσεως. Οἱ ἀπολυτόφρονες λοιπὸν πρέπει πρῶτον νὰ ἀποδείξωσιν, ὅτι ὁ ἥλιος ἔστη ὑπὸ τὰς διαταγὰς Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ, ἵνα τὸν ὀπισθοδρομήσωσιν αὐτοί.

— Ὁ οἰκονομικὸς βίος τῆς Ἑλλάδος διατελεῖ ὑπὸ ἰδιαιτέρους αὐτῶ ὄρους. Καθ' ἐκάστην δημιουργεῖ νέους ὀρίζοντας. Ἐὰν ἀπὸ τῶν ὑψηλοτέρων, πρὸς τοὺς ὁποίους ἐχορήγησεν ἰσχυρὰν πρωτοβουλίας βοήθειαν ὁ ἔξω ἀνατολικὸς πρὸ πάντων Ἑλληνισμὸς διὰ τῶν τελευταίων μεγάλων Ἀθηναϊκῶν συνεταιρισμῶν, καταβῶμεν μέχρι τῶν κατωτέρων στρωμμάτων τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας, ἐκπληξιν θέλομεν συναθροῖσθαι. Τόσον μεγάλη εἶναι ἡ δραστηριότης τοῦ νέου τῆς Ἑλλάδος οἰκονομικοῦ σταδίου. Αὐταὶ αἱ ἐξοχικαὶ κοινότητες, κατὰ πρῶτον ἀπλοὶ θεαταί, ἤρχισαν νὰ λαμβάνωσι βαθμηδὸν οὐσιώδεις μέρους εἰς τὴν γενικὴν κίνησιν. Πρὸ τριῶν π. χ. ἐτῶν ἐσχηματίσθη ἡ μικρὰ ἐταιρία τοῦ ἐξοχικοῦ Λαοῦ τῆς Ἀττικῆς, ἡ «Κοινότης Κηφισαῖς», καὶ ἐπὶ μετοχῆς 300 δραχμῶν ἔδωκε κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος μέρισμα 120. Διὰ πόσας μεγάλας τῶν πόλεων ἐταιρίας τὰ κέρδη ταῦτα εἶναι μυθώδη!

— Ἡ ἐν τῇ Ὀθωμανικῇ ἐπικρατείᾳ ἀνάπτυξις τῆς σιδηροδρομικῆς βιομηχανίας εἶναι ἀξία πάσης προσοχῆς. Τοιοῦτοτρόπως ἀπεπερατώθη ἐσχάτως ὁ μεταξὺ Κωνσταντινουπόλεως καὶ Ἀδριανουπόλεως σιδηρόδρομος, ὅσον οὕτω δὲ ἡ χρῆσις αὐτοῦ δίδεται εἰς τὸ κοινόν. Ὑποτιθεμένου καὶ τοῦ ἡμετέρου μέχρι Λαμίας σιδηροδρόμου, ἡ ἀπ' Ἀθηνῶν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀγούσα ἐλαττοῦται ἐπισιθητῶς¹ μεσολαβοῦσι δὲ τόποι, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἐπίπεδοι διὰ τῆς Θεσσαλίας, τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θράκης.

— Ἡ ἐν Βιέννῃ παγκόσμιος ἔκθεσις διηρέθη εἰς 26 τμήματα, ἕκαστον τῶν ὁποίων ἔχει πρόεδρον, ἀντιπρόεδρον καὶ γραμματεία. Τὰ ἀξιώματα ταῦτα διανεμήθησαν μεταξὺ τῶν διαφόρων ἐθνῶν κατὰ τὸν βαθμὸν τῆς βιομηχανικῆς ἐκάστου σπουδαιότητος. Τοιοῦτοτρόπως ἡ Ἀμερικὴ ἔχει τὴν προεδρείαν τῶν τμημάτων τοῦ παγκοσμίου ἐμπορίου καὶ τῆς ἐκπαιδύσεως, τὸ Βέλγιον τοῦ μεταλλουργικοῦ, ἡ Ἑλβετία τῶν ἐπιστημονικῶν ἐργαλείων, καὶ οὕτω καθεξῆς. Ἡ Ἑλλάς ἐκρίθη ἀξία μόνον διὰ τὴν γραμματείαν τοῦ ναυτικοῦ τμήματος, τοῦ ὁποίου ἡ προεδρεία ἐδόθη εἰς τὴν Ἀγγλίαν.

— Ὁ Κ. Martha ἀνεκάλυψε τελευταῖον ἐν τῇ Ἀθηναϊκῇ ἀρχαίῳ-τητι περίεργον εἶδος βιομηχανίας, ἐχούσης ἀντικείμενον τὴν παραμυθίαν τῶν τεθλιμμένων. Οὕτως ὁ πολιτικὸς καὶ δικηγόρος Ἀντιφῶν εἶχεν ἀνοίξει τοιοῦτο κατάστημα, χωρὶς νὰ λησμονήσῃ μάλιστα καὶ τὴν ἐπιγραφὴν. Οἷα ποικιλία ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ!

¹Ἐν Ἀθήναις 2 Μαΐου 1873.